

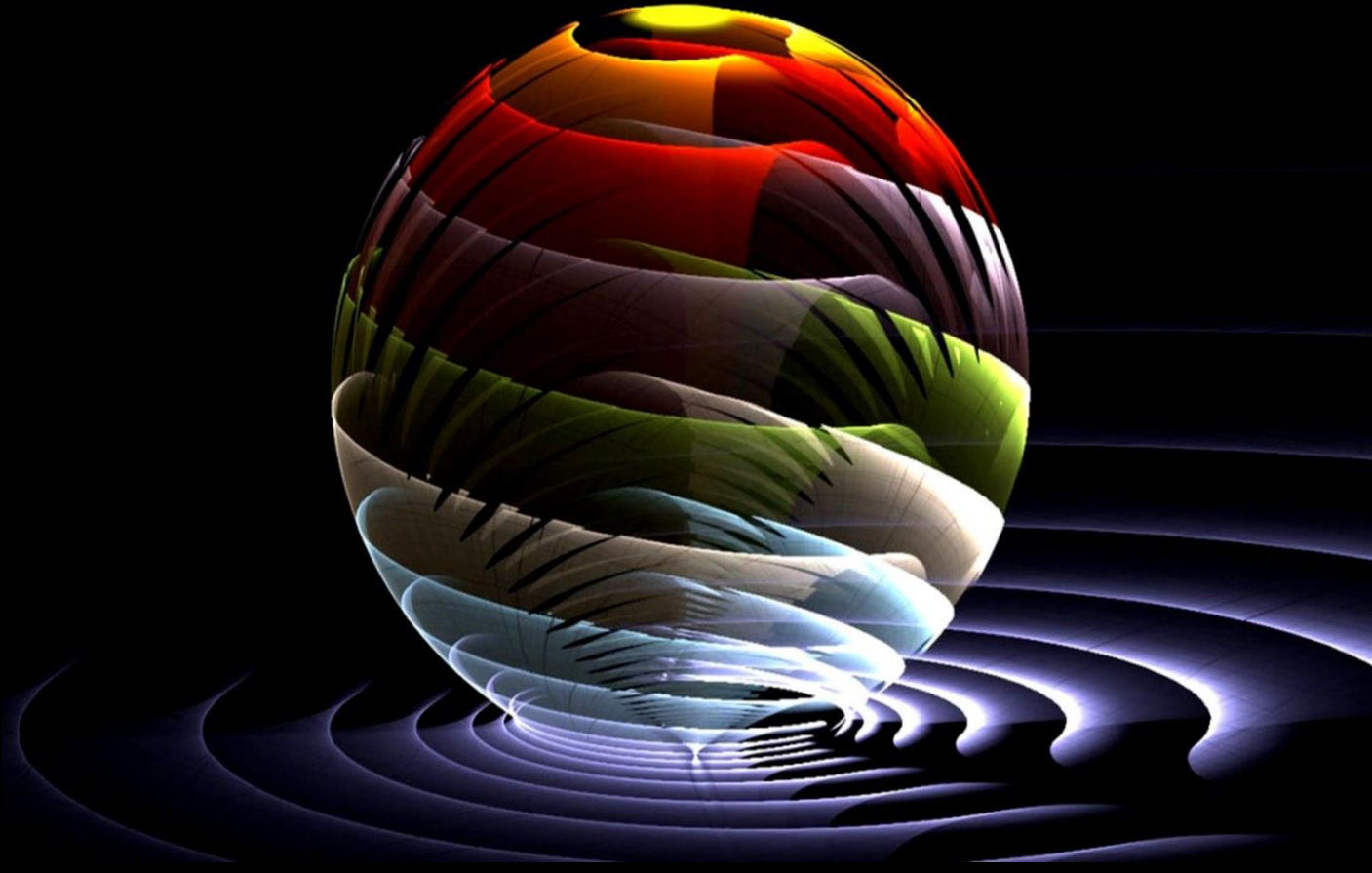
ARALIK 2021

EKONOMİ POLİTİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Cilt/Volume : 1

ISSN: 2757-5802

Sayı/Issue : 3

Journal of Political Economy Studies

Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi

Journal of Political Economy Studies

E-ISSN: 2757-5802

Yıl/Year: 2021

Cilt/Vol.: 1

Sayı/No: 3

Kurullar

Editörler

Doç. Dr. Mehmet DAĞ (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mahir ÖZHAN (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Semih Serkant AKTUĞ (Siirt Üniversitesi)

Bilim, Yayın ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Güray YONTAR (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Konstantinos PAPADOPOULOS (Aristotle University)

Doç. Dr. Abdullah Burhan BAHÇE (Dumlupınar Üniversitesi)

Doç. Dr. Elma SATROVIĆ

Doç. Dr. Hamza ŞİMŞEK (Batman Üniversitesi)

Doç. Dr. Meltem İNCE YENİLMEZ (Yaşar Üniversitesi)

Doç. Dr. Oktay KIZILKAYA (Malatya Turgut Özal Üniversitesi)

Doç. Dr. Veysel ERAT (Bitlis Eren Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe CEBECİ (Harran Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Birgül UYAN (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Cihat KARTAL (Kırkkale Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fikret IŞIK (Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan DÖNMEZ (Bitlis Eren Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil GÜZEL (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Khairulla MASSADIKOV (Ahmet Yesevi Üniversitesi)

Dr. Mehmet İhsan EKEN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TAN (Siirt Üniversitesi)

Dr. Mehmet TAYANÇ (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Namık HÜSEYİN Lİ (Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nazlı KEYİFLİ (Gümüşhane Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Saniye Şehnaz ALTUNAKAR MERCAN (Dicle Üniversitesi)

Dr. Zafer EVMEZ (İstanbul Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Zehra Sevim ADIGÜZEL (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Zerife YILDIRIM (Harran Üniversitesi)

**Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi, kâr amacı taşımayan bir dergidir.
Yazarlardan hiçbir şekilde ücret talebinde bulunulamaz.**

E-ISSN: 2757-5802

Dergi URL: www.ekonomipolitik.net

İletişim: epolakademi@gmail.com

Yazışma Adresi: [Siirt Üniversitesi, İİBF, Kezer Kampüsü, Merkez, Siirt, 56100](#)

YAYIN İLKELERİ

Genel Şartlar

Dergiye gönderilen makalelerin daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olması ve herhangi bir yerde yayınlanması için değerlendirme sürecine girmemiş olması gerekir. Dergiye gönderilen yazılar, ön şartları karşılamaları halinde hakeme gönderilir. Hakem raporları doğrultusunda makalenin yayınlanıp yayınlanmamasına yayın kurulu karar verir. Yayınlanmayan makaleler yazara geri verilmez.

Dergide yayınlanan makalelerin bilimsel sorumluluğu yazara aittir. Dergide yayınlanmasından sonra makalenin tüm telif hakları Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi'ne aittir. Yayınlanmış makalelerin yazarlarına telif ücreti ödenmez. Makalenin Microsoft Office Word programında yazılmış hali sistem üzerinden gönderilmelidir. E-posta ile makale başvurusu yapılmamaktadır.

Makaleler rtf, doc veya docx biçimlerinde hazırlanabilir. Makale dosyasının ismi yazarların soyadları verilerek kaydedilmelidir. Bu dosyaya makale yazılabilir ya da kopyala/yapıştır yöntemi ile uygun biçime getirilebilir. Makaleler, Microsoft Office Word programında "Times New Roman 12 Punto" karakteriyle ve "1,15" satır aralıklı yazılmalıdır.

Sayfa yapısı A4 seçilmeli; sağ, sol, üst ve alt kenarlardan "2,5 cm" boşluk bırakılmalıdır. Paragraf başlarındaki girinti olmamalı ve paragraf aralarında bir boşluk olmalıdır. Makalede 150 kelimeyi aşmayacak Türkçe ve makale sonunda bir İngilizce özet bulunmalıdır. Türkçe ve İngilizce ayrı ayrı en az 3, en çok 5 adet anahtar kelimeye yer verilmelidir.

Makalede Türkçe ve yabancı dilde başlıklar yer almalıdır. Dergide, kaynak gösterme, metin içinde parantez içinde yazar soy ismi ve yayın yılı olarak verilmelidir. Dergide APA formatı geçerlidir.

Yararlanılan kaynaklar, makalenin sonunda ayrı bir sayfada soy isim sırasıyla ve alfabetik olarak "Kaynakça" başlığı altında gösterilmelidir. Yayınlanmak üzere gönderilen makalelerde yazarların JEL Kodunu belirtmesi gerekmektedir. Türkçe ve yabancı dilde belirtilen anahtar kelimelerin alt kısmına JEL Kodu yazılmalıdır.

Dergiye gönderilen tüm yazılar önce Editörler tarafından bir ön değerlendirmeye tabi tutulur. Dergi kapsamına girmeyen veya bilimsel bir yazı formatına içerik ve şekil şartları açısından uymayan yazılar, hakemlik süreci başlatılmadan geri çevrilir ya da bazı değişiklikler istenebilir. Dergi, sürecin her aşamasında, hakemlerin ve yazarların isimlerinin saklı tutulduğu çift-kör hakemlik sistemini kullanmaktadır. Hakemler tarafından olumlu görüş bildirilerek yayımlanma aşamasına gelen tüm makaleler için son değerlendirme, editör tarafından yapılır. Editör tarafından "yayımlanabilir" kararı verilen makaleler yayım sırasına alınır.

Yazarlar bilimsel etik kurallarına uymak zorundadır. İntihal oranı %20'nin üzerinde olan makaleler yayınlanamaz.

Derginin temel amacı İktisadi ve İdari Bilimler alanına orjinal ve yüksek katkılar sağlamaktır. Dergide İktisat, Maliye, Siyaset ve Kamu Yönetimi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, İşletme ve alanla ilgili makalelere yer verilmektedir.

Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi, 2020 yılında yayın hayatına başlamış hakemli bir dergidir. Dergi yılda iki sayı (Aralık ve Haziran) olarak yayınlanmaktadır. Derginin yayın dili Türkçe olup İngilizce makaleler de yayınlanabilmektedir. Dergide İktisadi ve İdari Bilimler konularına ilişkin makalelere yer verilmektedir. Dergi elektronik ortamda yayınlanmaktadır. Ücretsiz ve açık erişimlidir. Makale yayını için yazarlar ücret ödemesi yapamaz.

İNDEKSLER

ACADEMIC RESEARCH INDEX

ASSOS INDEKS

EuroPub DATABASE

GOOGLE SCHOLAR

IDEAL ONLINE

JOURNAL FACTOR

KAYNAKCA.INFO

İÇİNDEKİLER

Emrah KIRATLIOĞLU	1-15
<i>Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Yönetim Perspektifi "Sosyal Belediyecilik": 2020 Yılı Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği</i> <i>Local Government Perspective of the Social State Perspective "Social Municipality": Sample of Şanlıurfa Metropolitan Municipality in 2020</i> <i>Araştırma Makalesi</i>	
Erdem AYDEMİR & Abdullah Burhan BAHÇE	16-29
<i>Covid-19 Dönemi Vergi Yönetimi ve Mükellef Hakları Gözetimi</i> <i>Covid-19 Period Tax Management and Overview of Tax Rights</i> <i>Araştırma Makalesi</i>	
Erdem AYDEMİR & Abdullah Burhan BAHÇE	30-50
<i>Türkiye'de Vergi Afları ve Mükellef Üzerine Etkisi: Eskişehir İline İlişkin Bir Çalışma</i> <i>Tax Amnesty in Turkey and its Effect on the Taxpayers: A Study on the Province of Eskişehir</i> <i>Araştırma Makalesi</i>	

Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Yönetim Perspektifi “Sosyal Belediyecilik”: 2020 Yılı şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği

Emrah KIRATOğLU®

ÖZET

Modern devletlerin yapı taşlarından bir tanesi olarak sosyal devlet anlayışının, etkinlik arayışını yerelleştirerek sorun-çözüm dilemmasına en yakın kurum olan yerel yönetimlere yansıtmasına sosyal belediyecilik yaklaşımı denilmektedir. Ülkemizde 2000 yılı sonrası yerel yönetimler alanında çıkarılan kanunlar, hizmette yerindelik prensibi açısından değerlendirildiğinde, bir tür reform niteliğindedir. Ancak belediyeler, her ne kadar kaynak yetersizliği, planlama sorunu, nitelikli eleman yetersizliği, partizanlık ve kayırmacılık, katılım yetersizliği gibi problemler ile karşılımaşı olsalar da sosyal belediyecilik anlayışının sağlamlaşması ve yerleşmesi için önemli adımlar atmışlardır. Bu çalışmanın amacı, ülkemizde 2000 yılı sonrası yerel yönetimler alanında yapılan reformlarla sosyal devlet ilkesinin yerel yönetimlere yansımaları olan sosyal belediyecilik faaliyetlerinin kanuni alt yapısını incelemek ve 2020 yılında şanlıurfa büyükşehir belediyesinin sosyal belediyecilik alanında yaptığı çalışmaları ortaya koymak ve önerilerde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Sosyal Belediyecilik, Sosyal Yardım ve Hizmetler, şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi.

JEL Kodları: H50, H72, H53

GİRİş

Sosyal devlet, toplumsal refahı maksimuma çıkarmak için devletin kısa ve uzun dönemli plan ve programlar yaparak, gerektiğinde ekonomik ve sosyal hayata müdahalede bulunması durumudur. Günümüzde devletin fonksiyon ve işlevlerinin artmasıyla beraber devlet sosyal devlet olma ilkesini, sosyal politikaları yerele uyarılama avantajına sahip belediyelere yansıtmıştır. Ülkemizde de 2000 yılı sonrası yerel yönetimler alanında çıkarılan kanunlarla belediyelerin sosyal politikalara katılması diğer bir ifadeyle sosyal belediyecilik hizmetlerinde aktif rol oynaması hızlanmıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, sosyal devlet kavramı ve sosyal devlet politikaların yerel yönetimlere yansımaları olan sosyal belediyecilik kavramlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde ülkemizde 2000 sonrası yerel yönetim reformları çerçevesinde çıkarılan 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’unda sosyal belediyecilik ile ilgili kanuni alt yapı incelenmiştir. Üçüncü bölümde, ülkemizde sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde belediyelerin amaçları ve temel sorunları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise, şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin

---

®E-posta: emrahkiratoglu@harran.edu.tr, Kurum: Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-1571-081X, Makale geliş tarihi: 21.08.2021, Makale kabul tarihi: 15.11.2021

sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında amaçları, hedefleri, yaptığı çalışmalar ve 2020 yılında gerçekteştirmiş olduğu sosyal belediyeçilik faaliyetlerine yer verilip önerilerde bulunulmuştur.

1. SOSYAL DEVLET ANLAYIŞINDA SOSYAL BELEDİYEÇİLİK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Sosyal devlet kavramı ilk olarak Archbishop Temple tarafından kullanılmış ve sosyal refahın maksimizasyonun sağlanması için devletin ekonomiye kapsamlı ve aktif müdahalelerde bulunması gerekliliğini savunan bir devlet anlayışı olarak açıklanmıştır. Aynı zamanda sosyal devletin temel amacının piyasa ekonomisinin başarısızlıklarını ve yetersizliklerini ortadan kaldırmak olduğunu vurgulamıştır (Yay, 2014: 148).

İlk olarak sosyal devlet anlayışı, 1848 Fransız Anayasası'nda kabul edilmiştir. 1919 yılında ise Alman Weimar Anayasası'nda, devlet tarafından “ekonomik hayatın adalet esaslarına göre ve insanlığına yaraşır bir şekilde” düzenleneceği ilkesi kabul edilmiştir. Sosyal devlet anlayışı hem Fransa Anayasası'nda hem de Alman Weimar Anayasası'nda sağlık, eğitim ve çalışma haklarını güvence altına alarak eşitlik ilkesini öne çıkarmıştır (Ateş, 2009: 90).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına sosyal devlet kavramı; 1961 Anayasası'yla birlikte girmiş, 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesi hükmüne göre de “Türkiye Cumhuriyeti (...) sosyal bir hukuk Devletidir” denilerek yerini korumuştur (Çelik, 2014: 5).

Sosyal belediyeçilik kavramı, sosyal devlet faaliyetlerinin yereldeki bir uzantısı olarak gelişim göstermiştir (Pekşen, 2014: 5). Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki yetki ve kaynak paylaşımı sonucu sosyal devlet anlayışı yeniden düzenlenmiş, yerel yönetimlerde sosyal belediyeçilik kavramı önem kazanmıştır. Sosyal belediyeçilik, klasik belediyeçilik faaliyetleri olarak sınıflandırılan temel hizmetlerinin yanında belediyelerin şehirlerin sosyo-ekonomik yapısını da etkileyecek sağlık, eğitim ve kültür gibi toplum refahını artıracak alanlarda planlamalar yapan ve hizmet sunan kurumlar haline gelmesi sürecidir (Berkün, 2017: 85).

Yerel yönetimler mahalli özellikteki belde vatandaşlarının sadece yaşadıkları yerin fiziki eksikliklerini ve/veya ihtiyaçlarını değil bunun yanında sosyal, kültürel ve ekonomik eksikliklerini ve/veya ihtiyaçlarını gidermeye çalışan kurumlardır. Bu açıdan bakıldığında belediye faaliyetleri üç kümede sınıflandırılabilir. Birinci kümede yer alan belediyeçilik faaliyetleri, klasik belediyeçilik faaliyetleri olarak nitelendirilen şehrin imarını düzenlemek, park ve bahçe işlerini yönetmek, yol, su ve temizlik işlerini yürütmektir. İkinci kümede yer alan belediyeçilik faaliyetleri, belde de yaşayan vatandaşların sosyoekonomik durumlarını iyileştirmeye yönelik yapılan belediyeçilik faaliyetleridir. Üçüncü kümede yer alan belediyeçilik faaliyetleri ise, belde sınırları içinde ikamet eden belde vatandaşlarının sadece klasik belediyeçilik faaliyetlerini değil aynı zamanda eğitim, sağlık, kültür, ekonomi ve sosyal yapıları da göz önünde bulundurularak yapılan sosyal belediyeçilik faaliyetlerinin tümüdür (Can, 2006: 18).

2. TÜRKİYE’DE SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN YASAL DAYANAĞI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’nın 2. Maddesi’nde; “Türkiye Cumhuriyeti; toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.” denilerek Türkiye Cumhuriyeti devletinin sosyal devlet olduğu açıkça ortaya konulmuştur. Yukarıdaki tanımlarda ifade edildiği üzere sosyal belediyecilik kavramı sosyal devlet olma ilkesinin yerel yönetimlere yansımaları olarak değerlendirildiğinde 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 6360 Sayılı On Dört İilde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türkiye’de sosyal belediyecilik faaliyetlerinin kanuni çerçevesi çizilmiştir.

2.1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu

2005 yılında uygulamaya giren bu kanun, sosyal politikaların uygulanmasında belediyelere geniş yetkiler ve görevler vermiştir. Hatta sosyal politikaların yerel yönetimlere yansımaları olan sosyal belediyecilik faaliyetleri bu kanunla belediyelerin asli ve zorunlu hizmetleri arasına girmiştir. 5393 sayılı kanunun 14. Maddesinde belediyelerin görev ve sorumlulukları tanımlanırken, "hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır" denilerek bu kanunun sosyal politikalara olan duyarlılığı gösterilmiştir. (Uslu, 2011: 47).

5393 sayılı kanunun 13. Maddesi gereği herkes yerleşiminin olduğu beldenin hemşerisidir. Bu anlamda hemşerilerin hizmetlerden yararlanma, ihtiyaçlarını belirtme ve eksikliklerini söyleme hakkına sahiptirler. Belediyelerin verdiği hizmetlerden herkesin eşit şekilde faydalanma hakkı vardır. Bu hemşerilerin faydalandıkları hizmete karşı devlete vermeye yükümlü oldukları ödemeleri de yapmaları gerekmektedir. Belediyeler, mahalli özellikteki belde vatandaşlarının arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar.

5393 sayılı kanunun 14. Maddesinde belediyelerin görev ve sorumlulukları tanımlanırken, belediyelerin değişik alt yapı hizmetlerinin yanında konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi gibi hizmetlerini de sunabileceğinin kanuni alt yapısı da verilmiştir. Aynı maddede yine belediyelerin eğitim için okul yapmak ve malzeme desteği sağlamak, sağlık için tesisler kurmak ve hizmet sunmak gibi hizmetleri de yapabileceklerine yer verilmiştir.

5393 sayılı kanunun 38. Maddesinde, yoksul ve muhtaçlar için ayrılan bütçenin kullanılması yetkisini, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak görevlerini belediye başkanına verilmiştir.

5393 sayılı kanunu 77. Maddesinde, Belediyeler; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve

katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak maksadıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayacağı ifade edilmiştir.

2.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

1990 yılından itibaren ülkemizde yerel yönetimlerin önemi artmış bununla beraber sosyal belediyeçilik anlamında yapılan hizmetler artış kazanmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise 2004 yılında 5216 Sayılı Kanunu'nun, 2005 yılında ise 5393 Sayılı Kanunu'nun kabul edilmesiyle sosyal politikaların planlanması ve uygulanması bakımından belediyelere geniş yetkiler ve görevler verilmiş, sosyal belediyeçilik uygulamaları zorunlu hale getirilmiştir. 5216 sayılı kanunun 7. Maddesi, 18. Maddesi ve 24. Maddesi sosyal belediyeçilik hizmetlerine yönelik hükümlerini içermektedir.

5216 sayılı kanunun 7. Maddesi Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumluluklarını tanımlarken büyükşehir belediyelerinin ihtiyaç olunması durumunda eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerine yönelik binalar ve tesisler yapacağını, sağlık merkezlerinde çocuklara, gençlere, yetişkinlere, yaşlılara, kadınlara ve engellilere yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetlerin yürüteceğini ve toplumda bulunan herkesin mesleki alanda gelişimlerini arttırması için kurslar açacağını açıkça ifade etmiştir.

5216 sayılı kanunun 18. Maddesi Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkilerini tanımlarken, belediye başkanının ihtiyaç sahipleri için ayrılmış bütçeyi kullanma, engelli vatandaşlar için yapılacak çalışmalara katkı sunma ve özürllü merkezleri oluşturma hakkına da sahip olduğu açıkça ifade edilmiştir.

5216 sayılı kanunun 24. Maddesi Büyükşehir belediyesinin giderlerini tanımlarken, Dar gelirli, kimsesizler, ihtiyaç sahipleri ve engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar için bütçe ayrılmıştır.

2.3. 6360 Sayılı Kanun

Kent nüfusunun artması ve yerleşim yerlerinde oluşan karmaşıklıkların giderilmesi amacıyla 2012 yılında 6360 sayılı kanunla nüfusu 750.000 olan illerin Büyükşehir belediyesi olacağı kararı alınmıştır.

6360 sayılı kanunda Büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyeçilik faaliyetleri ile ilgili olarak, amatör spor kulüplerine malzeme temin etmek, yardımda bulunmak ve yurt içi ve yurt dışı yarışmalarda dereceye giren sporculara, antrenörlere ve öğrencilere ödül vermek ifadelerine değinilmiştir. Ayrıca daha önce kadınlar ve çocuklar için belediyelere konukevi açma zorunluluğu getiren nüfus sınırı 50.000'den 100.000'e çıkarılmıştır. Bu şartı sağlamayan belediyelerde ise konukevi açıp açmama kararı isteğe bağlı bırakılmıştır.

3.1. Sosyal Belediyeçiliğin Amaçları

Sosyal belediyeçilik anlayışı sosyal devlet ilkesinin yerel yönetimler üzerine yansımasıdır. Diğer bir ifadeyle merkezi yönetimin bir parçası olan yerel yönetimlerin yerel ölçekte sosyal

politika oluşturması ve bu politikaları uygulamaya koymasídır. Yerel yönetimlerin en büyük avantajlarından birisi, yerel farklılıkları ve kendi çalışma alanlarında sosyal yardımı mekana uyarlama avantajına sahip olmalarıdır (İnan ve Demir, 2019: 148). Bu çerçevede sosyal belediyeçilik sosyal devletin yetersiz kaldığı durumlarda veya kaynakların en etkin kullanılması açısından, sosyal sorunlara çözüm üretilmesinde önemli rol oynamaktadır (Ünal ve Caner, 2014: 38). Sosyal belediyeçiliğin temel amaçları řu şekilde sıralanabilir:

Yönlendirme, Bilinçlendirme ve Rehberlik Etme

Belediyeler, beyaz masa, tüketici danışma merkezleri ve benzer isimli hizmet veren birimleriyle vatandaşlara yönelik danışmanlık hizmeti verip, belirli planlarda yönlendirme yapmakta ve problemleri hangi birimlerin çözüme kavuşturabileceği, hangi kurumun yardımcı olabileceği konusunda yardımcı olmaktadır (Pektaş, 2010: 14).

Yatırım Yapma

Belediyeler, vatandaşların ekonomik sıkıntılarını çözmeye yönelik sıkı tedbir alamamakla beraber, bu sıkıntıları giderici bazı hizmetleri yürütmektedirler. Ař evleri, ekmek fabrikaları, tanzim satış mağazaları, mahalle kütüphaneleri, sığınma evleri, sağlık ocakları ve bu nitelikteki birimleriyle örnek teşkil etmektedirler. (Ünal ve Caner, 2014: 38)

Yardım Etme (Sosyal Yardım)

Belediyeler, buldukları çevrede ihtiyaç sahibi olan kimseleri tespit etme, ekonomik durumlarını takip etme, asgari yaşam standartların altında olan kimselere yardımda bulunma ve her türlü hizmeti verip destek olmaktadır. Bu yardımlara örnek olarak; odun-kömür, ilaç, gıda, tekerlekli sandalye, kırtasiye malzemesi yardımları gösterilebilir.

Rehabilite Etme (Sosyal Kontrol)

Mahalli idarelere, bireylerin kendi aralarında uyum içinde yaşamalarını sağlayacak kuralları koyma yetkisi verilmiştir. Belediyeler bu kurallara uymayan, aykırı davranışlar sergileyen kişileri yaptırımlarla bu kurallara uyma zorunluluğu getirmiş olup kontrolü sağlamaktadırlar. Belediyeler, uyguladıkları yaptırımlar ile belde vatandaşlarına sosyal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama anlamında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görmektedirler (Pektaş, 2010: 14).

3.2. Sosyal Belediyeçilik Uygulamalarında Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sosyal belediyeçilik anlayışında farklı konularda politikalar üretilirken birtakım sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bu sorunların giderilmesi ve toplumsal refahın sağlanması için yerel yönetimlere çok fazla iş düşmektedir. Yerel yönetimler bu hizmeti sunarken küresel anlamda değişen ve her geçen gün yenilenen, gelişen teknoloji, kentlerde artış gösteren nüfus yoğunluğu, toplumun istek ve arzuları ile karşı karşıyadır. Ülkemizde 2000'li yıllarda uygulamaya giren yerel yönetimler reformlarıyla (5393 Sayılı Kanun, 5216 Sayılı Kanun ve

6360 Sayılı Kanun) belediyelerin sorunlarının çözümünde önemli mesafeler alınmıştır (Çöpoğlu, 2014: 237). Yapılan bu reformlara rağmen ülkemizdeki belediyelerin kaynak sorunu, merkezi yönetim ile belediyeler arasında görev ve kaynak bölüşümü sorunu, nitelikli personel sorunu, ölçek sorunu idari vesayet sorunu, özerklik sorunu, katılım sorunu ve karar verme sorunu halen en önemli sorunlar arasındadır. Belediyelerin bu genel sorunları sosyal belediyeciliği de etkilemiş, sosyal belediyecilik uygulamalarında bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Sosyal belediyecilik uygulamasında karşılaşılan sorunlar; kaynak yetersizliği, planlama sorunu, nitelikli eleman yetersizliği, partizanlık ve kayırmacılık, katılım yetersizliğidir.

Kaynak Yetersizliği

Sosyal belediyecilik uygulamalarında belediyelerin karşılaştığı en önemli sorunların başında kaynak yetersizliği sorunu gelmektedir. Özellikle merkezi yönetimden aktarılan paylara bağımlı, kendi öz gelir payı düşük olan ve borç ödemesi yüksek olan belediyelerin sosyal harcamalar için ayıracağı kaynak çok kısıtlı olacağından sosyal belediyecilik anlamında çok fazla hizmet verememektedirler. Günümüzde başarılı bir belediyecilik hizmeti sunmak belediyelerin bu hizmetler için ayırabileceği bütçeye bağılıdır. Her ne kadar belediyelerin sosyal harcamalar yapması için yasal zeminleri olsa da bu yetkileri kullanabilmesi yeterince kaynağı olmasına bağılıdır. Bu açıdan bakıldığında belediyelerin sosyal belediyecilik alanında ilerleyebilmesi belediyelerin ek kaynak sağlmasına ve öz gelirlerini arttırmasına bağılıdır (Toprak ve Şataf, 2009: 21).

Planlama Sorunu

Sosyal belediyecilikte belirli standartların olmaması ve belediyelerin hizmet standartlarını kendilerinin belirlemesi ciddi bir planlama sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum belediyelerin sosyal faaliyetlerini gerçekleştirirken farklı birimler tarafından kendi içinde koordinasyon olmadan yapmasına neden olmaktadır. Sosyal belediyecilik hizmetleri, bilimsel verilere dayanılarak belirli planlar dahilinde yapılmalıdır. Bu açıdan kullanılabilir en önemli planlama aracı, sosyal doku çalışmaları olmalıdır. Sosyal belediyecilik anlayışındaki asıl amaç sosyal dokunun iyileştirilmesidir. Fiziki ve sosyal yatırımların yapılmasında yol gösterici olacak olan sosyal doku planlaması sayesinde ildeki nüfusun gelir, yaş, sağlık ve kültür bilgileri toplanmış olacaktır (Ateş, 2009: 94).

Sosyal belediyecilik çerçevesinde yapılacak projelerde sosyal doku planlanmasının yanında bütçe planlaması da yapılması hem kamu kaynaklarının atıl kullanılmaması hem de yapılmak istenen projelerin uygulanabilirliği açısından önem arz etmektedir. Zira bütçe planlaması yapılmayan projeler bütçe kısıtları yüzünden yıllarca devam etmekte ve bir türlü tamamlanamamaktadır.

Nitelikli Eleman Yetersizliği

Sosyal belediyecilik uygulamalarında zorluk çekilen diğer bir konu da nitelikli eleman yetersizliğidir. Sosyal belediyecilik hizmetleri sunumunda en fazla uzman personele ihtiyaç

duyulan alanlar; sosyal doku araştırmaları, ihtiyaç sahiplerinin tespiti, sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanlarıdır. Özellikle bu alanlarda uzman olmayan kişiler tarafından yapılan faaliyetlerin hedefine ulaşamadığı ve kaynak israfına yol açtığı görülmektedir. Büyükşehir belediyeleri ve bir ölçüde il belediyeleri dışındaki belediyelerde istihdam edilen personelin gerekli eğitimlerden geçmediği daha sık karşılanan durumdur (poğlu, 2014: 241).

Partizanlık ve Kayırmacılık

Sosyal belediyeçilik hizmetlerinin uygulanmasında belirli kuralların olmaması ve bu uygulamaların denetiminde etkinlik olamaması, kayırmacılığa neden olmaktadır. Akraba, eş, dost, hemşeri, ilişkileri gözetilerek yapılacak kamu hizmetleri belediyenin kamu kurumu kimliğine zarar vererek belediyeleri belirli bir grubun nemalandığı/rant sağladığı kuruluş haline getirecektir (Işgr, 2020: 115).

Belediye başkanları, sosyal belediyeçilik hizmetlerinin sunumunda kendi seçmen kitlesinin ve mensubu olduğu siyasi parti teşkilatının baskısı altında kalmaktadır. Sosyal hizmet ve yardımlardan yararlanacak kitlenin belirli bir siyasi parti teşkilatı veya belirli bir seçmen kitlesi tarafından yönlendiriliyor olması ayrımcılığa ve istismara yol açmaktadır (poğlu, 2014: 242).

Sosyal yardım ve hizmetlerin en önemli özelliği toplumsal farklılıkları gidermek ve yoksulluğu azalmaktır. Sosyal belediyeçilik hizmeti olarak sunulacak sosyal yardım ve hizmetlerin kimlere ne oranda verileceği belirlenirken tarafsız olunması partizanca ve kayırmacılık faaliyetlerinin olmaması gerekmektedir. Aksi takdirde toplumsal eşitsizliklerin daha fazla artacağı ve kamu kaynaklarının yerinde kullanılmayacağı aşıkardır. (nal ve Caner, 2014: 47)

Katılım Yetersizliği

Ülkemizde sosyal belediyeçilik politikaların yapılmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde kent sakinlerinin katılımı 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76'ncı maddesine dayanılarak hazırlanan kent konseyleri yönetmenliğine rağmen yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Kent konseyleri kendilerinden beklenen katılım ve denetim fonksiyonlarını yerine getirememiştir. Belediyelerin, kent konseylerinin yanında STK'lar, niversiteler, özel sektör ve diğer kamu kurumları ile de iş birliği zayıftır.

Etkili bir sosyal belediyeçilik uygulaması, belediyenin uzman kişilerden oluşan bir ekiple oluşturacağı birimler ve bu birimlerin kent konseyi, STK'lar, niversiteler, özel sektör ve diğer kamu kurumları ile iş birliği içerisinde olmasına bağlıdır (Ateş, 2009: 94). Sosyal belediyeçilik uygulamalarında toplum tarafından denetlenebilecek yapının oluşturulması ise yerel katılımın artmasına bağlıdır. (Aygen, 2014: 186).

4. SOSYAL BELEDİYEÇİLİK UYGULAMALARI: şANLIURFA BüYüKşEHİR BELEDİYESİ RNEğİ

Şanlıurfa 12000 yıllık tarihi geçmişi ile birçok milleti barındırmış, birçok medeniyete beşiklik yapmış kadim bir şehirdir. Bunun sonucu olarak da köklü bir sosyo-kültürel yapısı oluşmuştur. Şanlıurfa, 2020 Yılı verilerine göre Türkiye'nin en kalabalık sekizinci şehri olup nüfusu 2.115.256'dır (TÜİK, 2020). Her kültürden insanları barındıran bu şehir Türkiye'de en gen nüfuslu il olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca 2011 yılında Suriye de çıkan iç savaştan dolayı 2020 yılı itibariyle geci koruma kapsamında 424.261 Suriyeli mülteciyi misafir etmektedir (G İdaresi, 2020). Şanlıurfa ilinin nüfus özellikleri göz önüne alındığında sosyal belediyeçilik faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve denetlenmesi açısından büyükşehir belediyesinin zorlu bir görevi olduğu ortaya çıkmaktadır. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, sosyal belediyeçilik alanında amaç ve hedeflerini aşağıdaki Tablo 1'den görüleceği üzere mevcut potansiyeli yüksek olan kültür ve inanç turizmi üzerine oturtmakta bu anlamda Şanlıurfa ilini bir dünya şehri yapma hedefindedir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, bu hedefine ek olarak da yaşlı, yoksul, bakıma muhtaç ve engellileri gözeterek sosyal yardımlar yapmayı, ocuk, gen, kadın ve sporculara sosyal destek sağlamayı amaçlamaktadır.

Tablo 1: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyeçilik Alanında Amaç ve Hedefleri

Sosyal Geleşim:	
S.A.2	Şanlıurfa'yı Sosyal Belediyeçilik açısından nc, kültür ve inanç turizminin önemli merkezlerinden olan, bir dünya kenti yapmak.
H.2.1	İlimizin ihtiyaç duyduğu sosyal, kültürel, evre, istihdam ve turizm alanlarında sosyal ve teknik projeler hazırlayarak ulusal, uluslar arası hibe ve fon kaynaklarından faydalanmak. Büyükşehir Belediyemizin gerek ulusal, gerekse uluslararası aktörler ile ilişkilerini temsil etmek ve düzenlemek.
H.2.2	12000 yıllık tarihi geçmişe sahip olan İlimizin, kültür ve inanç turizmini tanıtıcı faaliyetler yapmak.
H.2.3	Yaşlı, bakıma muhtaç ve yoksul vatandaşlara sosyal yardım hizmeti sunmak.
H.2.4	ocuk, engelli ve kadınlara sunulan sosyal hizmetlerin kalitesini arttırmak, ihtiyaç duyulan alanlarda da sosyal destek hizmetleri vererek halk sağlığı konusunda halkı bilinçlendirmek.
H.2.5	Gençlerin zamanlarını sporla değerlendirmelerine katkıda bulunarak, lisanslı sporcu sayısının artmasını sağlayıp, sportif başarılarla şehrimizin ismini duyurmak.

Kaynak: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2020 Faaliyet Raporu.

•Gıda Bankası

15 yaş altında olan yetimlere, kimsesizlere, yaşlılara ya da kaza geçirip iş hayatı biten kişilere, nüfusu fazla olan ancak geliri olmayan aileler, yardıma ihtiyaç olan asker ailelerine gıda yardımı yapılmaktadır.

•Güzel Evim Projesi

Evdeki eksiklerini giderilebilmek ve yaşanabilir bir ev ortamı sağlayabilmek adına, belediye ihtiyaç sahibi vatandaşların evlerine bakım ve onarım yapmaktadır.

•Hoş geldin Bebek Projesi

İlk bebeği olan çiftlerin bebeklerine, kişisel bakım ve giyim malzemelerinin olduğu bebek seti verilmektedir.

•Engelsiz yaşam

Engelli vatandaşlarımız için hayatlarını kolaylaştırmak, yaşam standartlarını iyileştirmek, topluma kazandırmak amacıyla çeşitli projeler yürütölmektedir.

•Engelliler Koordinasyon ve Yaşam Merkezi

Büyöķehir Belediyesine ait toplamda 14.000 metre kare olan Engelliler Koordinasyon Merkezinde, spor salonları, eğitim salonları, konferans salonları ve yüzme havuzları oluşturulmuştur.

•Mikro Kredi Uygulaması

Mikro kredi uygulamasının amacı, Çalışabilecek durumda olan belde vatandaşlarına küçük sermayeler verilerek onların kendi kendilerine gelir getirici faaliyetlerde bulunmaları sağlanmaktadır. Toplumumuzda yoksulluğu azaltmak için oluşturulan bu uygulama 5 kişilik grup dinamikleri uygulanarak hizmet sunulmaktadır. Öncelik olarak dar gelirli kadınlar esas alınmaktadır.

•Kurslar

Gençlerin tatillerini boş geçirmemeleri açısından kurslar faaliyete geçmektedir. Bu anlamda açılan kurslar hemen hemen her branşta eğitim vermektedirler.

•Taziye Evi

Kentin kalabalık olması ve akrabalık bağlarının güçlü olması nedeniyle vatandaşların ihtiyaçlarını bu doğrultuda karşılayabilmek açısından taziye evleri yapılmıştır.

•Çorba Evleri

Belediye'nin Sosyal Hizmetler şube Müdürlüğü'nün kontrolünde 12 adet çorba evi bulunmaktadır. Bunun yanında şehir merkezinde, Siverek ve Viranşehir ilçesinde olmak üzere 5 ayrı çorba çeşmesi bulunmaktadır.

•Yüzme Havuzları

Belediyeye ait merkezde ve ilçelerde toplamda 13 adet yüzme havuzu bulunmaktadır. Vatandaşın hizmetine sunulmuştur.

•Gençlik Merkezleri

Belediyeye ait merkezde ve ilçelerde toplamda 14 adet gençlik merkezi bulunmaktadır.

•Gezici Sağlık Taraması

Kanser hastalığında erken teşhisin önemine vurgu yapmak için Gezici Kanser Tarama Aracıyla şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, şanlıurfa'nın tüm kırsal bölgelerinde çalışmalar yapmaktadır.

•Giyim Mağazası

Tespit edilen ihtiyaç sahibi ailelere ihtiyaçları doğrultusunda ücretsiz elbise verilmektedir.

•Kadın Destek Merkezleri

Kadınlarımızın yaşam koşullarını iyileştirmek, onları topluma kazandırmak, sosyal statülerini arttırmak amacıyla ücretsiz kurslar açılmıştır.

•El Sanatları Merkezi

Belediye tarafından açılmış olup kadınlarımızın yaşam kalitesini arttırmak, üretime katılmalarını sağlamak, okuma yazma öğretmek, temel mesleki eğitimlerini almalarını sağlamak amacıyla bu kurslar açılmıştır.

•Eyüp Kent El Sanatları

Diğer el sanatlarıyla aynı amacı taşıyan bu kurs hizmete girmiştir.2007 yılında kurulmuştur. Vatandaşlar başvurup ücretsiz bir şekilde faydalanabilmektedirler.

•Ferahkent El Sanatları

2006 yılında kurulmuş olan bu el sanatları kursu sosyal statüyü arttırmak ve koşulları iyileştirmek için kurulmuş ve içinde çeşitli branşlarla vatandaşlara hizmet vermektedirler.

•Hızmalı Kadın Kültür Bilgi Sanat Evi

2016 yılında kurulmuş olup, özellikle ihtiyaç sahibi göç sebebiyle doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilenen kadınların yaşam standartlarını arttırmak ve üretime katkıda bulunmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Üretilen ürünler Hamarat Eller Çarşısında satılıp geliri kursiyere verilmektedir.

şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun ve diğer kanunların vermiş olduğu yetki ile sosyal belediyecilik hizmetlerini yürütmektedir. Aşağıdaki Tablo 2 ve 3'te 2020 yılında sosyal belediyecilik kapsamında şanlıurfa büyükşehir belediyesine bağlı Sosyal Yardım şube Müdürlüğü ve Engelliler ve Rehabilitasyon şube Müdürlüğü'nün yapmış olduğu hizmetler verilmiştir.

Tablo 2: 2020 Yılı Sosyal Yardım Şube M¼d¼rl¼ę¼'n¼n Sosyal Belediyecilik Kapsamında Yaptığı alışmalar

Faaliyet T¼r¼	Sayı	T¼r¼
İzmir Depremi Yardımı (Gıda Kolisi)	1000	Adet
İzmir Depremi Yardımı (Hijyen Paketi)	200	Adet
İzmir Depremi Yardımı (Battaniye ve Pike)	1000	Adet
İzmir Depremi Yardımı (Oyuncak)	2	Koli
Covid-19 Pandemi S¼reci İhtiyaç Sahiplerine (Gıda Kolisi)	83.000	Adet
Covid-19 Pandemi S¼reci İhtiyaç Sahiplerine (Hijyen Kolisi)	8.000	Adet
İhtiyaç Sahibi Ailelere (Tablet)	100	Adet
İhtiyaç Sahibi Ailelere (Labtop)	15	Adet
İhtiyaç Sahibi Ailelere (Bisiklet)	8	Adet
Çölyak ve Fenilketon¼ri Hastalarına (Glutensiz Un)	94.835	Kg
Covid-19 Pandemi S¼reci İhtiyaç Sahiplerine (Yemek)	30.000	Porsiyon
İhtiyaç Sahibi Ailelere (Tadilat ve Tamirat)	42	Ev
Sıcak Yuvam Projesi (Soba)	350	Adet
İhtiyaç Sahibi Ailelere (Beyaz Eşya)	47	Adet
İhtiyaç Sahibi Ailelere (Kira Desteği)	404.400	TL
Cami ve K¼lt¼r Evlerine (Klima)	15	Adet
Cami ve K¼lt¼r Evlerine (Halı)	20.445	M ²

Kaynak: Şanlıurfa B¼y¼křehir Belediyesi, 2020 Faaliyet Raporu.

Tablo 3: 2020 yılı Engelliler ve Rehabilitasyon Şube M¼d¼rl¼ę¼'n¼n Sosyal Belediyecilik Kapsamında Yaptığı alışmalar

Faaliyet T¼r¼	Sayı	T¼r¼
Engellilere Kurs (19 Branşta)	387	Kişi
Medikal Malzeme Yardımı	196	Adet
Mobil Kanser Tarama, Kan Toplama, Obezite Aracı Hizmetleri	3.664	Kişi
Evde Bakım, Sağlık, Temizlik, Ev Ziyareti ve Anket alışması Hizmetleri	3.371	Kişi
65 Yaş ¼st¼ Vatandaşlarımıza (Medikal ¼r¼n)	138	Adet
65 Yaş ¼st¼ Vatandaşlarımıza (Giyecek)	216	Kişi
65 Yaş ¼st¼ Vatandaşlarımıza (Kişisel Bakım Seti)	214	Kişi
65 Yaş ¼st¼ Vatandaşlarımıza (Temizlik Seti)	225	Kişi
65 Yaş ¼st¼ Vatandaşlarımıza (Beyaz Eşya)	57	Kişi
Yades Projesi Kapsamında (Tadilat Tamirat)	40	Ev
Yades Projesi Kapsamında (Kaplıca ve Halfeti Turu)	300	Kişi
Yades Projesi Kapsamında (Yemek)	1.820	Porsiyon

Kaynak: Şanlıurfa B¼y¼křehir Belediyesi, 2020 Faaliyet Raporu.

Şanlıurfa B¼y¼křehir Belediyesi'ne bağlı Sosyal Yardım Şube M¼d¼rl¼ę¼ ve Engelliler ve Rehabilitasyon Şube M¼d¼rl¼ę¼'n¼n yukarıdaki Tablo 2 ve 3'te g¼r¼ld¼ę¼ ¼zere 2020 yılı faaliyetleri içerisinde sayıca en fazla olanı yemek ikramlarıdır. Covid-19 pandemi d¼neminde sokağa çıkma yasaklarının devam ettiği g¼nlerde ¼zellikle yaşlılar ve işini kaybeden işçiler ve aileleri için yemek ikramında bulunulmuştur. Yemek ikramının yanında gıda kolileri ve hijyen

kolileri ile alt gelir grubunda olan vatandaşlara pandemi döneminde destek olunmaya çalışılmıştır. Pandemi dönemiyle ilişkili olarak yine okulların kapanıp uzaktan eğitime geçilmesiyle alt gelir grubunda olan vatandaşların çocukları eğitimden geri kalmaması için tablet ve laptop dağıtılmıştır. Kış aylarında evi tadilat gerektiren ancak maddi imknsızlık nedeniyle yapamayan vatandaşların evleri onarılmış, soba dağıtılmış ve kira yardımında bulunulmuştur. Alt gelir grubunda olan engelli vatandaşlara medikal malzemeleri, tekerlekli ve akülü sandalye temin edilmiştir.

SONUÇ

Sosyal belediyeçilik kavramı, sosyal devlet politikalarının yerele yansımaları olarak gelişim göstermiştir. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki yetki ve kaynak paylaşımı sonucu sosyal devlet düşüncesi yeniden düzenlenmiş mahalli idarelerde sosyal belediyeçilik kavramı önem kazanmıştır.

Türkiye’de sosyal devlet anlayışındaki gelişmeler ve sosyal devlet anlayışının yerele yansımaları olan sosyal belediyeçilik anlayışındaki gelişmeler, dünyadaki gelişmelere paralel olarak hareket etmiştir. Sosyal devlet anlayışı ışığında gelişim gösteren sosyal belediyeçilik günümüzde en önemli belediyeçilik faaliyetleri arasına girmiştir. Belediyeler, imar, ulaşım, yol, su, park ve bahçe, gibi klasik belediyeçilik hizmetlerinin yanında, sosyal politikalar üreten ve uygulayan kurumlar haline gelmişlerdir. Bu anlamda, belediyelere düşen görevler genişletilmiş ve vatandaşın belediyelerden beklentileri artmıştır. Ancak genişleyen yetkilerle ve artan beklentilerle bağlantılı olarak belediyeler, kaynak yetersizliği, planlama sorunu, nitelikli eleman yetersizliği, katılım yetersizliği, partizanlık ve kayırmacılık gibi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır.

şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi 5393, 5216, 6360 sayılı kanunlardan yetki olarak sosyal belediyeçilik faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu doğrultuda sosyal belediyeilikle ilgili amaç ve hedeflerini belirlerken; şanlıurfa ilinin gerek dünyanın ilk yerleşim yeri olarak tarihe geçmesi, gerek çeşitli kültürlere ev sahipliği yapması gerekse de peygamberler şehri olması sebebiyle şanlıurfa ilini bir dünya şehri yapma hedefindedir. Bu hedefine ek olarak da yaşlı, yoksul, bakıma muhtaç ve engellileri gözeterek sosyal yardımlar yapmayı, ocuk, geç, kadın ve sporculara sosyal destek sağlamayı amaçlamaktadır.

şanlıurfa, Türkiye’nin nüfus olarak 8. büyük ili olması, Türkiye’nin en geç nüfusuna sahip olması ve 2011 yılından beri Suriye’deki iç savaştan dolayı Suriyeli sığınmacıları misafir etmesi sebebiyle sosyal belediyeçilik alanında belirlemiş olduğu amaç ve hedeflerini yerine getirirken çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukların başında kaynak sorunu, planlama sorunu, nitelikli personel sorunu ve kamu ve özel sektör ile yeterince işbirliği sağlayamama sorunları gelmektedir. şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, kısa dönemde kaynak sorununu zebilmek için uluslararası kuruluşlar ile sosyal politika projeleri hazırlayıp fon sağlamaya yönelik çalışmalar yapmalıdır. Uzun dönemde ise öz gelirini artırııcı çalışmalar planlamalıdır.

Sosyal politika anlamında günü kurtarıcı çalışmalar yerine uzun dönemli şehrin sosyoekonomik yapısına yön verecek planlar ve bu planların hayata geçirilmesini sağlayacak programlar yapılmalarıdır. Ayrıca sosyal politikaların yereldeki başarısının artırılması ve kurumsal bir temele oturtulabilmesi açısından özellikle kent konseyi, üniversiteler, STK'lar, kalkınma ajansları, şehrin önde gelen bürokratları ve iş insanları sürece dahil edilmeli ve sosyal politikaların planlanması uygulanması ve denetiminde tüm bu aktörlere yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

Aygen, M. (2014). Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Elazığ Belediyesi Örneği, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, C: 1, S: 1.

Ateş, H. (2009), Sosyal Belediyecilik, *ereve Dergisi*, http://www.musiad.org.tr/contentimages/arastirmalaryayin/pdf/cerceve_dergisi_49.pdf, (20.08.2021).

Berkün, S. (2017). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Anlayışı, *e-şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, C:9, S:2.

Can, H. (2006). Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye, *Yerel Siyaset Dergisi*, C: 1, S: 5.

elik, A. (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. C: 16, S:1.

Çöpoğlu, M. (2014). Sosyal Belediyecilik ve Sorunları, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.5, S:2.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020). *Geçici Koruma*, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> , (20.08.2021).

İnan, M. & Demir, M. (2019). *Siyasi, İdari ve Mali Yönleriyle Yerel Yönetimler Türkiye Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: izgi Kitapevi.

İşgör, K. (2020). *Sosyal Belediyecilik: Zonguldak Belediyesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pekşen, N. (2014), *Sosyal Belediyecilik erevesinde Engellilere Sunulan Hizmetler: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pektaş, E.K. (2010). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C: 5, S: 1,

şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2020). *şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi 2020 Faaliyet Raporu*.

şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2020). *Hizmetler*, <https://www.sanliurfa.bel.tr/kategori/4/0/hizmetler>, (20.08.2021).

Toprak, D. & şataf, C. (2009), Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu erevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C: 1, S: 1.

TÜİK. (2020). *Nüfus ve Demografi*, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109>, (20.08.2021).

Uslu, H. (2011). *Sosyal Politika Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünal, F. & Cantürk, C. (2014). Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika(lar): Sosyal Belediyecilik, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, C: 49, S:2.

Yay, E. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C: 3, S: 9.

Local Government Perspective of the Social State Perspective “Social Municipality”: Sample of şanlıurfa Metropolitan Municipality in 2020

Emrah KIRATOĞLU

ABSTRACT

The social municipality approach, which is one of the building blocks of modern states, reflects the social state understanding to local governments, which is the closest institution to the problem-solution dilemma, by localizing the search for efficiency. When the laws enacted in the field of local administrations in our country after 2000 are evaluated in terms of the principle of expediency in service, they are a type of reform. However, although the municipalities faced problems such as lack of resources, planning problems, lack of qualified personnel, partisanship and nepotism, lack of participation, they took important steps to consolidate and settle the understanding of social municipality. The aim of this study is to examine the legal infrastructure of social municipality activities, which is the reflection of the social state principle to local governments with the reforms made in the field of local governments after 2000 in our country, and to reveal the works of şanlıurfa metropolitan municipality in the field of social municipality in 2020 and to make suggestions.

Keywords: *Social State, Social Municipality, Social Assistance and Services, şanlıurfa Metropolitan Municipality.*

Jel Codes: H50, H72, H53

Covid-19 Dönemi Vergi Yönetimi ve Mükellef Hakları Gözetimi

Erdem AYDEMİR¹

Abdullah Burhan BAHÇE²

ÖZET

2019 yılı Aralık ayı içinde Çin Devleti'nde meydana gelen Covid-19 salgını küresel çapta değişiklikler meydana getirmiştir. Salgının artması, hastalık yayılım hızı vergi açısından ve vergi mükelleflerini tüm dünyada etkileyerek ekonomi ve toplum alanlarında tedbirlere yöneltmiştir. Vergi, devletlerin temel kamu finansman aracı olması özelliğiyle salgın etkisiyle kırılganlık yaşıyan ekonomilerde yeniden düzenlenmiştir. Vergi işlemlerinin duraksaması ile dijital vergi işlemlerinin artması salgınla mükelleflerin yeni vergisel işlem şekli ve davranışlarını meydana getirmiştir. Çalışmada vergi mükelleflerinin vergisel yönde haklarındaki mağduriyetlerin yeni normal hayatta uyarlanmasıyla vergi idaresi ve vergi sistemlerinin salgın boyunca başvurduğu tedbirler ile bu tedbirlere karşı eleştirel bakış ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Mükellef Hakları, Covid-19, Vergi İdaresi.

JEL Kodları: H34, H20

GİRİŞ

Çağlar boyu güç ve otorite teorisi ile alınan günümüzde devlet yapılanmaları ve ülke sınırları çizgisinde devletlerin egemenlik hakkına dayanarak elde ettiği vergi geliri, kamu finansman kaynağının vazgeçilmez kaynağı olmuştur. Vergi toplama egemenliğe dayansa bile mükellef bazı durumlarda vergiye tepki olarak karşı yönde vergiye direnç göstermiştir.

Vergi kavramının tamamlayıcısı olan vergi mükelleflerine ilişkin pozitif hukuk normları çerçevesinde düzenlenen haklar dünden bugüne değişime uğrayarak yeni şeklini almıştır. Mükellef hakları günümüzde daha fazla korunmaya ve gözetilmeye değer bir halde yorumlanmaya başlanmıştır. Hak kavramı mükellef için Vergi Usul Kanununda diğer hak kavramlarından ayrıldığı için vergiye ilişkin ödev ve yükümlülükler daha çok yaptırımını maddi sonuçlara bağlamaktadır. Bunun sonucu mükellef hakları, mükelleflerin maddi sonuçlara maruz kalmaması adına açıklanarak ortaya konulmuş gerekliliklerin ve karşılıkların tümüne yeniden adlandırma yapılarak olarak ele alınmıştır.

Çalışmamızda iki bölümü kapsayacak şekilde düzenlenerek her bölüm kendi içinde ilişkisel yönde alt başlıklara ayrılacaktır. İlk bölümümüzde vergi mükellefiyetinin günümüzdeki durumu ve mükelleflerin içinde buldukları vergi sistemlerindeki sorunlara karşı tepkileri gözlemlenerek mükellef hakkının beklentilere cevap verdiği ölçüde korunup gözetildiğine dair açıklamalarda bulunulacaktır. Daha sonra ülkemizde ve dünyada mükellef haklarının gelişimi ve mükellef haklarının yayınlanmasının ne kadar etkili olduğu açıklanacaktır. İkinci bölümümüzdeki çalışmamızda dünyayı etkisi alan büyük, güçlü dünya ekonomilerini dâhi

¹ Gelir Uzmanı, E-Posta: erdem.aydemir.67@hotmail.com, Kurum: Eskişehir Vergi Dairesi, ORCID: 0000-0002-2126-1870

² Doç. Dr., E-Posta: abduallah.bahce@dpu.edu.tr, Kurum: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Fakültesi Maliye Bölümü, ORCID: 0000-0002-4730-1332, Makale geliş tarihi: 03.11.2021, Makale kabul tarihi: 28.11.2021

savurup sürükleyen pandemi salgını ve bu salgının ekonomiler üzerinde yarattığı dalgalar vurgulanacaktır. Devam eden salgının etkisi altında ulusların ve ülkemizin ortaya koyduğu vergisel teşviklerle mükelleflerin vergiye direnci, vergisel açıdan beklentileri ve mükellef davranışlarının yeni normaldeki görünümü ele alınacaktır. Bu bağlamda vergi idaresi ve vergi otoritesinin uygulamalarının sonucunun etkileri hususunda kapsamlı açıklamalara değinilecektir. Ayrıca subjektif nitelikte değerlendirmeye vergi idaresinin yeni işleyiş şeklinin sonuçları aktarılacaktır.

1. MÜKELLEF HAKLARININ GÜNÜMÜZDEKİ KORUNMASI VE GÖZETİMİ

Vergide adalet ve vergide randıman ilkelerinin bir ülkede pozitif sonuçlar elde edilmesinde mükellefin vergi bilincinin etkisi önemli rol oynamaktadır (Aydemir, 2020:12). Kayıt dışı ve kaçakçılığın sürüncemeden arındırılarak en aza indirilmesine etki eden faktör olan mükellef haklarının genişletilmesi bu yöndeki önlemlerin alındığının en önemli göstergesi olmuştur.

Mükellef hakları temel kişilik hakları başta olmak üzere mükellefin adalet, eşitlik, kişisel haklarının korunması, mahremiyet gibi kavramlarla gerek kamu hukukunda vergi yargısı gerek de özel hukukta güvence altına alınmıştır. Devlet bu hakların korunmasında garantörlük yapmaktadır (Topakkaya, 2008:45)

Vergi uyumunu tamamlayan önemli şartlardan biride mükellef haklarının olması gerektiği ölçüde korunmasının sağlanması ölçüsüne bağlıdır. Vergi bilincinin vergi uyumuna katkı sağladığı gerçeği yadsınamayacak kadar önemli olduğu bilinmektedir. Mükellef haklarının da buradan yola çıkarak gözetiminin aslında karşılıklılık ilkesine uzanan bir yol çizdiği görülmektedir.

1.1 Mükellef Hakları

Verginin günümüzde meşru şekilde salınmasıyla, vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi ve mükellef üzerinde vergilendirme yapılmasıyla vergi idaresi ve vergi mükellefleri arasında hukuksal ilişkiyi meydana getirmektedir. Buna bağlı vergi çerçevesinde idare açısından gelir arayışı ile mükellefin vergisel yükü ve sorumlukları çerçevesinde hak unsurunun önemi doğacaktır. Bu ikili ilişki mükellef haklarının gelir unsurunun randımanlı olmasıyla gelişimi ve gözetimini meydana çıkarmıştır.

Feiyueve Xia (2004) mükellef haklarını temel kişilik hakları başta olmak üzere mükellefin adalet, eşitlik, kişisel haklarının korunması, mahremiyet gibi kavramlarla gerek kamu hukukunda vergi yargısı içinde gerek de özel hukukta ayrıntılı şekilde güvence altına alınmış olduğunu savunmuşlardır.

1.2 Dünyada ve Türkiye’de Mükellef Haklarının Gelişimi

Dünyada mükellef haklarının oluşumu ilk çağlardan başlayarak insan topluluklarının yavaş yavaş uygarlıklar oluşturup devletler kurmasıyla önem kazanmaya başlamıştır. İnsanların birbirleriyle etkileşim sürecinden yola çıkarak yeni keşifler ile birbirleriyle ticaret yapmaları toplumsal alanda olduğu gibi uluslararası alanda da belirli hukuksal düzenlemelerin oluşmasını gerektirmiştir. Bu gereksinimler bireylerin korunmasını ve gözetiminde düzenlemeler yapılmasına işaret etmiştir.

Verginin toplumsal düzenin kurulmasıyla ekonomide yer bulması, küçük toplum örneklerinden başlayarak büyük imparatorluklarda güç ve otoriteye bağlı uygulanmasıyla bugünün uluslu devletlerinde kamu gelirinin temel taşı olması beraberinde vergi alınan kesimi ifade eden mükellef gurubunun hak ve ödevlerinin eski şeklienden ayrılarak günümüzde modernize halde yorumlanması gerektiğinin önemini ortaya koymuştur.

Mükellef haklarının doğuşunun ilk örnekleri 4. yüzyıl ile başlayıp yansımaları 11. yüzyıla kadar devam eden Kavimler Göçü ile Avrupa'nın bugünkü şekline benzer bir yapıda ulusların oluşması ve günümüz Avrupa Devletlerinin temellerinin atılmasıyla görölmeye başlanmıştır. Ortaçağ dönemini içeren ve vergi ile ilgili yeni bir çağ açtığı kabul edilen 13. yüzyılın büyük devrimi olan Magna Carta demokratik verginin öncüsüdür. 1215 yılında İngiltere'de gerçekleşen vergilerin dayanağını güç ve otorite teorisinden kaynaklandığı görüşünün terk edilmesinin basamağı olan ve vergileri yasalara dayandıran Magna Carta ile vergilerin sadece yaşama karşılığı alınmasından öte verginin alınıp ve uygulama alanında özellikle medeni düşünce olarak değişime uğradığı görölmüştür (Erginay,1975:191).

Bütün ulusları etkileyen 1. ve 2. Dünya Savaşı sonrası işaret eden 20. yüzyıl ve sonlarına doğru her ulusun vergilendirme yetkisiyle kendi içinde modern yapıda düzenlemiş olduğu vergi sistemleriyle bu sistemde vergiyi yüklediği mükellefleri kapsayan "Mükellef Hakları" kavramı içinde bulunduğumuz 21. yüzyıla kadar gelişim ve değişim göstermeye devam etmektedir.

Çağdaş yaşam hakkının paralelinde gelişim gösteren mükellef hakları verginin sadece cebirlik unsurunun yanında ekonomik, sosyal etkileri ile toplum yapısındaki katkısının önem arz ettiği ele alınmıştır. Ekonomik iş birliği kapsamında ise mükellef hakları artık birçok özellikleri kapsayacak yönde madde madde sıralanmaya başlanmıştır. Küresel çapta kabul görmüş mükellef hakları bildirileri devletlerin mükellef odaklı vergi yapılarına geçmesinde öncülük etmiştir. Bu şekilde mükellef hakları aslında vergisel anlamda devletlerin hoşgörülü yaklaşımına bağlı uyum hedefli mükellefiyet yapısını doğurmuştur (Habermas, 2005:5).

Ülkemizde mükellef haklarının gelişimi Osmanlı Devleti'nde 1839 yılından Tanzimat Fermanının ilanı ile filizlenmiş bu haklar yasalara dayandırılarak şekil almaya başlamıştır. Fermanla ödeme gücü eşitlik ve verginin yasallığını ifade eden maddeler yer almış ve vergilerin yasalara dayandırılması belirtilmiştir. Daha sonraki dönemlerde ilk anayasa olma özelliği ile bilinen Kanunu Esasi de "Bir kanuna müstenit olmadıkça vergi ve rüsumat namı ile ve nam-ı aherle hiç kimseden bir akçe alınmaz" hükmü ile verginin kanun üstünlüğüne dayandırılması ile mükellef haklarının anayasadaki temelleri sağlamlaştırılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde kurucu iktidar ile asli iktidar hükümetleri tarafından düzenlenen ve değiştirilen anayasalarda vergisel hak ve ödevler ile mükellef haklarının varlığına işaret eden hükümler yer almıştır. İlk olarak 1924 yılı Anayasası'nın 84. ve 85. maddelerinde verginin yasal güvenliği kanun koruyuculuğu ve herkesin bu paya iştiraki ifade edilmiştir. Daha sonrası 1961 yılı Anayasası'nda verginin temel hak ve özgürlükler kısmının siyasi hak ve ödevler bölümü başlığı altında düzenlendiği görölmektedir. 1982 yılında değiştirilerek oluşturulan ve dönemsel değişikliklerle günümüzde geçerliliğini koruyan Anayasamızda verginin sadece kanunla düzenlenebileceği ifadesine ek olarak verginin yeni kanunla değiştirilebileceği ve kaldırılabilirliği hükmü yer almıştır.

2005 yılı sonrası verginin işleyişine idari açıdan bakıldığında Gelirler Genel Müdürlüğü'nün idari teşkilatlanması ve yapısında değişikliğe gidilerek Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı kuruluş olarak faaliyet gösteren 5345 sayılı Kanunla Gelir İdaresi Başkanlığı kurularak bu kurumun çatısında yeniden vergi gelir ve politikaları yürütölmeye başlanmıştır. Bununla birlikte çağdaş anlamda verginin sadece gelir unsuru olmadığı görüşüne bağlı olarak mükelleflere ilişkin düzenlemeler günümüz şart ve gerekliliklerini karşılayacak şekilde Avrupa birliği ve dünya standartları çerçevesinde modern yapıda uyumlu hale getirilmiştir.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın ilk kez Şubat 2006'da "Mükellef Hakları Bildirgesi"ni yayınlamasıyla mükellefin değeri, mükellefe saygının önemi, hizmet standartlarını mükellefiyetin ihtiyaç ve şikâyetlerine en iyi şekilde karşılanacağını teminatı verilmiş oldu.

2009-2013 yılları arası Avrupa Birliği uyum sürecine paralel olarak stratejik gelişme planlamalarına dair teceddüt olan mükemmeliyetçi gelir idaresi (GEMİ) projesi ile mükellefe toplam kalite yönetimine odaklanmış şekilde hizmet ve işleyiş sunma modeli geliştirilmiştir. Projede yer alan katılımcı “Mükellef Geri Bildirimi” ile mükellefe ait ortaya çıkacak uyumsuzluklarda daha erken pratik çözüm bulma ve bu çözümlere etken çözüm uygulama alanı açılmış oldu. Bu yöntemle vergide algı yapısında farklı gelişmelerin gösterilmesi için zemin hazırlanmış oldu. Devam eden süreçte hizmette kaliteli, performansta ileri düzey vergi işleyişiyle vergi gelirinde verimlilik hedeflemesi yapılmıştır (Türkay, 2013).

1.3 Temel Mükellef Hakları

Uluslararası mükellef haklarının gözetiminde vergi alacağının garantörlüğü belirli bir düzende konuşlandırılmıştır. Verginin ağınlığının küresel sistemlerde her vergilendirme yetkisine haiz kurum ve kuruluşlarca kendilerine özgü sistemlerle vergi yapısı oluşturması verginin kaynağının ödev ve sorumluluklarını hedefleyen politika ve planların uygulanması önemini başlatmıştır. Gelişen ve değişen teknoloji ile beslenen ekonomilerde verginin kamu finansmanı olduğuna işaret eden parasal değerinden ayrıştırılarak gelirin unsurunun stratejik hedeflerinde esneklik yaratmayan günün koşullarına adapte olmuş mükellef odaklı yenilikçi, duyarlı bir sistemde vergiye bağlı mükellef hakları gelişmiştir.

1.3.1 Adalet İsteme ve İtibar Görme

Devlet vergilendirme yetkisini kullanırken, kabul görmüş olan anlamlı ve herkesi kapsayan normları mükellef için önem arz eden değerleri de korumalıdır. Vergilendirilmeye muhatap mükellefin aslında menfi çıkarlarına ters düşen durumlara itiraz etmesi ile çözüme kavuşması gereken gerçek adaletin ahlaki boyuttaki anlaşmazlığın ortaya çıkaracağı durumdur. Mükellef vergi ödemekle yükümlü tutulan birey ve kurumlardan öte kamu gelirlerine katkıda bulunan şahıs ve kurumları ifade etmiştir. Mükellef kamu yararına işlem yaparken karşılaştığı sorun ve problemlerine en hızlı ve etkin şekilde çözüm ister hale gelmiştir.

Vergisini ödeyen mükellef parasal karşılığı bulunmayan vergiye ilişkin beklentilerini davranışsal biçimde yansıtarak vergi idaresinden ve vergi personelinden aldığı hizmetin kalitesinin üst düzeyde sunulmasını talep etmeye başlamıştır. Mükellef bununla yetinmeyip uyuşmazlıklarda ve vergide meydana gelen hatalarda karşılıklı şekilde fedakârlığın denkleştirilmesine yönelik girişimlerde bulunmaktadır.

Mükellef haklarının günümüzdeki ifadesi mükelleflerin vergi ödev ve yükümlülüklerini yerine getirmeden önce kanun önünde adil, eşit ve en iyi hizmet alması olarak değerlendirilmektedir. Nitekim ahlaki değerlere sahip uyumlu mükellef diğer kaçakçı olan ve vergiden kaçınan kesimden ayrımını ortaya koyarak sezgisel yönlü itibar görmeyi bu yönde saygınlık istemeyi beklentisine ekleyecektir.

1.3.2 Bilgi alma ve Şikâyet Hakkı

Sınırlı bir mevzuat yorumuna sahip mükellef reel olan vergilendirme sistemi ile kanaat getirdiği ölçüde sorunlarının istediği yönde sonuçlanmayacağı kararında ısrarcıdır. Bu nedenle, vergi koyucu tarafından amaçlanan bireyin hakkına ulaşabilmesinde anayasal dayanakta yer alan hükümlerin genişletilmesi gerekmiştir.

Bilgi edinme kanununda bireylerin ya da mükelleflerin benzerlik teşkil edecek şekilde vergi kanunlarını da kapsayan mükellefin bilgi ve deneyimsel eksikliği çeşitli normlar çevresinde açıklığa kavuşturulmuştur. Birçok vergi mükellefi için önemli çizgide olan vergide kaçakçılık ve kaçınmaya sürüklenmenin önüne geçilmesinde kanunun ihtiyaçlara ve günün koşullarına denk ölçüde uygulanması bu çerçevede karşılık verecek şekilde hükümler içermesine de bağlıdır.

şikâyet hakkı, mükellef hakları açısından Hazine ve Maliye Bakanlığı'na doğrudan mükellef tarafından başvuru yapılmasını ifade etmektedir. Buna ek olarak mükellefin vergi ile işlemlerinde doğabilecek maddi ve şekli hatalar için ilgili Vergi Dairesi Müdürlüğü'ne başvurarak düzeltme hakkına başvurabileceği hükmü bulunmektedir. Ayrıca 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda mükellefin şekli yönde dev ve haklarının korunmasına ilişkin hükümler saklıdır. Tüm bu çıkarımlar doğrultusunda mükellef haklarının ülkemizde önemli şekilde geliştirilerek etkin bir şekilde uygulandığı savunulabilmektedir.

1.3.3 Mükellef Mahremiyeti ve Gizlilik Hakkı

Gelir otoritesi vergi ahlakını vergi mükellefi açısından ele almayı kendi cetvelinde değerlendirerek mükellefin temel kayıtlarının ve vergi işlem kayıtlarının üçüncü kişiler tarafından kullanılması ve ele geçirilmesi ihmalini ortadan kaldırmak için gerekli özeni göstermeli ve bu yöndeki tedbirleri genişletmelidir.

Vergi idaresi, vergi mükelleflerinin özel, ticari bilgileriyle mükellefiyete ilişkin bilgilerini ve bu bilgilerin gizliliğini korumakla yükümlüdür. Mükellef ise aynı şekilde bu bilgilerin gizliliğinin en iyi şekilde korunup gözetilmesini talep etmektedir. Mkellefle ilgili bilgiler mükellefin yazılı talebi olmadan ve rızası olmadan kanun hakkı saklı kalmak suretiyle hiçbir şahıs, kurum ve kuruluşla kesinlikle paylaşılamaz. Mükellefiyete girişte mükellef tarafından beyan edilen bilgiler, yoklama esnasında edinilen bilgiler, vergi denetimi esnasında edinilen bilgiler mükellef ile ilgili vergi kayıtlarına işlenmektedir. Tüm bu bilgilerin toplanması mükellefin kişisel bilgilerine erişim ve mükellef mahremiyetini doğurmaktadır. zdeş anlama gelen mükellef mahremiyeti ve mükellefin gizliliği beraberinde mahremiyet suçunu ve özel hayatın ihlalini ortaya çıkarmaktadır.

Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesinde mükellefle ilgili bilgilerin ilgili maddede belirtilen kişiler ve kurumlar tarafından paylaşılmasının suç unsuru kapsamında değerlendirileceği ve bunların paylaşılma-sının nitelik bakımından hak ihlali olduğu düzenlenmiştir. Vergi hukukunda mükellefe ait gizlilik ve mahremiyet kavramları paralel şekilde ele alınarak, aynı amaç doğrultusunda değerlendirilerek hüküm altında ifade edilmiştir.

Gizlilik vergi idaresinin vergilendirme hakkına saklı sahip olduğu yetkilere istinaden edinilen bilgileri kanunlarda ngrlmş amaçlar doğrultusunda işleyip muhafazasını ifade eder. Vergi alacağıyla birlikte diğer tüm kamu alacaklarının tahsiline ilişkin hükümlerin düzenlendiği 6183 sayılı AATUHK' nın 107'inci maddesi hükmü gereği sırrın ifşası başlığında da tahsilata yetkili kurum ve kuruluşlar edindikleri bilgi ve açıklamaları paylaşamayacakları paylaşmaları halinde TCK'nın 23'üncü maddesi gereği ceza yaptırımlarına tabi tutulacakları açıkça ifade edilmiştir (Karakoç, 2007:145).

1.3.4 Mücbir Sebep, Tahsilat, Beyan ve zel Hallerde Hakları

Mükellefler ödedikleri verginin memnuniyetini yasama organının vergi ile ilgili iradesinde ve ülkedeki vergi yapısına uyumlu davranışlarıyla gösterirler. Mükelleflerin vergi idaresi aracılığıyla vergisel bilinçli tutumları ve vergiye olan tepkileriyle o ülkedeki vergi başarısını yansıtırlar.

Mükellefler haklarının gözetilmesi için alışılagelmiş dışı durumlarda bazen de içinde buldukları ekonomik koşullar, doğal afetler, ölüm, hastalık gibi koşullarda vergi dev ve yükümlülüklerini hafifleten, kaldıran kolaylıklar ve zmler istemektedirler. Vergi Usul Kanunu'nun 13. maddesinde yer alan mücbir sebep halleri sıralanmıştır. Mücbir sebebin önemi vergiyi doğuran olaydan verginin kesinleşme-si ve verginin ödenmesi olan tahsilat aşamasına gelişini ifade eden (Tarh-Tebliğ-Tahakkuk-Tahsil) sıralamaya etki ederek bu srelerin uzamasına neden olmaktadır.

2019 yılı Aralık ayı itibariyle Çin'in Wuhan Őhrinde başlayıp bütün dünyayı etkisi altına alan yeni tip korona virüs (Covid-19) salgını nedeniyle küresel çapta ekonomik bozulmalar orta çıkmıştır (Bıyık, 2020).

Uluslararası düzeyde salgını kontrol altında tutmak ve sosyal yaşam düzeyini normal seviyede kontrol için devletler uyguladığı sokağa çıkma yasaklarıyla belirli iş yeri ve iş kollarının belirli zaman ve aralıklarla durdurulması kararları aldılar. Bu uygulamalar vergi mükellefi olan üreticilerden başlayarak hizmet sektörüne uzanan diğer bütün vergi mükelleflerinin hem ekonomik durumunun bozulmasına hem de vergi ile ilgili dev ve sorumluluklarını yerine getirmesinde büyük engel teşkil etmiş oldu. Yeni bir mücbir sebep varlığı olan bu durumda küresel çapta devletler mükellef haklarını iyileştirmek için vergisel ayrıcalık ve kolaylıklar tanımaya başlamışlardır. Yapılan iyileştirmeler ve yardımlar sadece vergisel yönde değil ekonomik ve hukuki açıdan destek programlarıyla en iyi Şekilde süreç yönetimine dâhil edilmiştir.

2. PANDEMİ DÖNEMİNDE KÜRESEL VERĐİ TEDBİRLERİ VE TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Gndemimizden düşmeyen yeni düşman Covid-19 epidemisi dünyanın her yerini sarmalamıştır. Uluslar Aralık 2019'da Çin devletinin Wuhan Őhrindeki Sars-Cov2 virüsünün yerel bir hastalıktan ibaret oluğunu kanıksamaktadırlar. Ancak çok kısa zaman diliminde tüm dünyayı çevrelemiş vaziyette etki etmiştir. Küresel krize pencere aralayan bu salgın 2020 yılı, hkmetlerin politik hedeflerini ve ekonomik güçlerini değiştirici etkiyle derin bir çıkmaza sürükleyeceği, uluslararası savunmasızlığını açığa çıkaran yıl olmuştur (Adams ve Walls, 2020:1440).

Devletler finansal kırımları kontrol etmek isterken devrik sağlık kuruluş hizmetlerinin farkına vardılar (Collier, Pirlot ve Wella, 2020:801). Yetersizlik ve durdurulamayan salgının yayılma hızı ivmesi parasal sistemlerin tedbirlerini de zorunlu hala getirir olmuştur (Atak, 2020).

Devletler kanat açmış Şekilde salgının Őiddetine set vurucu önlemler alacak Şekilde davranmaya çalıştılar. Kriz etkisindeki vergi yükünü çeken kesim korumacı devlet politikalarının yetersizliğine karşı defansa mod içinde ekonomik varlığını sürdürme çabasına geçmeye başladı. Sistem normal hayatı aşırı Şekilde çöküşe itti. Hayat kalabalığı ekonomik dağılımlı karantina sürecinde ıssızlığa büründü (Fukuyama, 2020). Kazanç hayati ihtiyaçlar çerçevesinde blşlmeye ve sermaye sağlık sektörüne akmaya başladı. İş hacmi daralmış boğaza girdi hkmetler korunmuş fonları olağanüstü süreç yönetimine dağıtmak zorunda kaldılar. Üretici depo hacmini korumaya yönelik Şekilde faaliyetine devam ettiyse de iş durdurma noktasını defalarca gördü. Etkisi büyüyen kriz vergi ağlarının aksi Şekilde işlemesine dar etki ederek ötelenmiş verginin hayatımızın gelecek yıllarına dökülmesine neden olacak kapıları aralanmış oldu (Yükseler, 2020). Zarar gören vergi taşıyıcı mükellefler bu durumların sirayetinde ek birim fayda talep ederek genişletilmiş, ertelenmiş dev ve sorumluluklar kapsayan idari uygulamaların ivedi olarak gerçekleşmesini istemiştir.

2.1. Vergi Sistemlerinde Değişimler

Pandemi tanışıklığı sonrası devam eden yaşam koşulları öngörülmez Şekilde her ulusta farklı endişeler uyandırmıştır. Vergi mekanizmaları soğuk bölgede kalarak artırıcı finansman kaynağı özelliği gösterememekte ve etkin olamamaktadır. Yeni normale geçişte Mart 2021 süregelen karantina sürecinin esir edici durgunluğunu 2020 Haziran ayı içinde bir nebze olsa durdurdu. Mesafeli sosyal yaşamın gelişi mükellef ile vergi geliri arasındaki mesafenin açılmasını tetikledi. Mükellef grubu sosyal yaşam sindiriminde zorluk yaşarken üretim ve hizmet kapasitesi için belirli sektörlerde sınırlamaya gidilmesi mevcut kapasiteyi karşılamayan birim hizmet ve kazanç eksikliği mali dejenerasyon etkisini git gide büyüttü.

Devletler frmlze edilen selektif destek projelerini etkin bir ekonomik ark döngüsü için hazırlamaya başladı. Yeni normal aslında yeni mükellefiyet yapısı ve vergi uygulaması sisteminin varlığına sinyal akmış oldu. Kayıp iş gücü mükellef haklarını ileriye ertelenen mali yükümlülükler adı altında toplamayı işaret ederek tüm ulusların mali politikalarına yeni esneklik zorunluluğunu eklemelerine neden oldu. Beraberinde ilk koruyucu protokollerin ivedi biçimde alınmasında rol oynadı (Makusheva Nestik, 2020). Vergi yeniliği kavramını doğuran uzaktan mükellefiyet işlemleri elektronik bağlılığa ayak srme alışkanlığını değiştirdi. Vergi deneyimi gelecekte daimi uygulamaya geçecek olan dijital vergi yr-tümü kavramını doğurdu ve mükellef üzerine etki ederek vergi sistemine yansımış oldu. Bu şekilde aslında mükellef kültürü yapılanmasına bir zincir daha eklenmiş oldu.

2.2 Vergi Hizmeti ve Vergi Teşvikleri

Koruma tedbirli Covid-19 süresi, karantina sürelerinin uzatılması devamlılığı, kısıtlı yaşamın alışkanlıklarımızı dizginlemesi bu sirkülasyonun bir parçası olmaya bizi fazlasıyla mahkm etti. Vergi idaresi tedbirleri olumlu bakış açısından ele almak için stratejik planlara başvurdu. Vergi işlemleri için vergi yönetim sürecinde mükellef ödevlerini ve sorumluluklarını yerine getirmesi için işlem erteleme dönemleri uygulandı. Daha sonra idare internet ağı üzerinden verilen hizmetlerin genişliğini artırmak için otomasyon sistemlerini güncellemiştir.

Vergide dijitalleşme vergi teşviklerinin önemini işaret etti (Diniz ve Christians, 2020). Dijitalleşmenin ekiciliği, işletmelerin ve mükelleflerin, kamusal gelir fonksiyonuna katılımlarında rolünü de değiştirdi. Ekonomik canlılığa set vuran kriz neticesinde verginin himayesinin dolaşım ağını yenilemek için tedbirleri artıran devletler, finansal kırılganlığı sıkı ekonomiden genişletmek için dar boğaz fon üretimini ve dhili fon harcamasını kontrol altında tuttular. Aslında vergi teşviki hedeflemesi için ülke içi finans kaynaklarının kullanımı çelişkili ekonomik yönetim sürecini başlattı (Krugman, 2020).

Ekonomik sürekliliğin korunması için ülke ekonomisini ayakta tutucu teşviklerin süzgeçle elenerek acilen gereklilik ölçüsünde dağılımını ortaya çıkardı. Sektörel bazda düşünüldüğünde; turizm, inşaat, gıda, hizmet alanlarında teşvik edici kredi kullanımları için bankalarla finans yönetim aşaması gerçekleştirilmeye başlandı. Sorumluluk bir açıdan bir yandan paylaşılmış oldu ve bir yandan maliyet fedakrlılığı yapılarak ekonomik canlılığa destek sağladı. Teşvikler eski devletler için ekonomik tabloya geçmede aktif halde bulunurken mükellef için kademeli olarak verimli ekonomik düzen için çalışmalar devam etmektedir (Gracheva, 2020).

Salgın başlamadan önce ekonomide temel rol alan küçük esnaf ya da orta ölçekli işletmeler piyasa akışkanlığını sağlamada en temel işlem hacmini ortaya koyuyordu. Hükümet vergi yönetimini kesintisiz suretle devam eden yatırımcıların piyasa yapıcılığına tam müdahale etmeden serbest ölçüde işlem yapılan vergi düzenlemeleri ile taban ve tavan sınırlarda görünüyordu (Zhao:2020).

Covid-19'un yaşamsal döngüyü kesintiye sokmaya başladığında reel sektör daralması, girişimciliğin yerini ekonomik muhafazaya bırakması neticesinde kamu geliri artık mükellefin belirli katılımı sonucu şekil almaya başladı. Karantina iş hacmine etki ettiği için mesafe odaklı çalışma ile esnek çalışma mükellefin yeni çalışma düzenini meydana çıkardı. Evden hizmet vermeye devam eden işletme ve kurumlar hizmet maliyetlerini düşürürken vergi giderlerindeki azalış tabana yayılan vergi krının yüksek olmasına neden oldu. Hükümet bunu korumak için vergi oranlarında düzenlemeye gitti ve ekonomik denklik belirli aşamada sağlanmış oldu. Mükellefin vergi tercihi Covid-19 sresinde kolaylık sağlamaya yönelik olarak hkmetlerin ortak kararlarında yer aldı. Mükellefler sektörel açısından kategorize edildiğinde kısıtlı sektörde yer alanlar ve denetimli faaliyet sürdürenler şeklinde değerlendirildi (Owensve Swartz, 2020).

Salgında hizmet vermeye ve ¼retim devam ederek (TRT World, 2020) ekonomik krizlerin daraltıcı darbesini hafifletmek için ekonomik canlanmaya destek olan m¼kellef vergisel bağlamda kırılgnlığın önüne geçmemesi için hükümetin programında geniş ölçüde yer aldı.

Vergi affı varlığının etkisini daha fazla hissettirdiği durumun varlığı salgınla desteklendi. Hükümetler destek programlarına bir ek araç olarak politik çıkar dışında zorunluluktan vergi affı uygulamasına başvurdular. Beklenti affın varlığından öte zorunluluğuna itilmesiyle erken şekilde yapılandırma doğması (Loayza ve Pennings, 2020) m¼kellef için destek olacak bir nebze hükümet için daralma döneminde gelir artışı sağlayacaktır.

3. TÜRKİYE’DE ÇEŞİTLİ ALANLARDA ALINAN COVID-19 TEDBİRLER

Türkiye ekonomisi Covid-19 salgınının çemberine sarılı ekonomik sorunlara odaklı süreç yönetimi başlatmıştır. Küresel alandaki olumsuzlukların ¼lke içinde ekonomik dalgalanmasını engellemek hükümet için öncelikli seçim olmuştur. Hayat standartlarını ve sektörleri daraltan sınırlamalar ardından kriz yönetimi salgın tedbirlerinin yönünü de belirledi.

Toplumsal refahı korumak ve sermaye akışı verimindeki kırılgnlığı önlemek için hem piyasa yapıcı özel sektör yönlü hem de kamu işleyişinde düzen için kamu yönlü tedbirler alınmıştır. ¼lkemizdeki hükümet ilk vaka teşkil eden süreç olan ve karantinaya adım süreci başlangıcını işaret eden 11 Mart tarihinden sonra topyek¼n güçlü önlemlerin alınması için çeşitli alanlarda ekonomik faaliyete geçti (Kocaeli Sanayi Odası, 2020).

3.1. Vergi Tedbirleri

Dünya tehdit altında olduğunun farkına varınca karantina kelimesi artık günlük yaşamın olağan haline geldi. 2019 dönemini tamamlamış vergi dönemi 2020 Ocak ayı ile yeni uygulamaları da beraberinde getirecekti. Şubat ayı vergilendirme işlemlerinin tamamlanmasından sonra Mart ayı için vergisel işlemlerin işleyişi karantinadan dolayı sekmeye uğradı. İlk zamanlar sokağa çıkma yasağı ile vergi idaresine başvuramayan m¼kellef mücbir sebep içinde değerlendirildi. Hazine ve Maliye Bakanlığı ikinci bir duyuruya kadar mücbir sebep halini kabul etti. Aşağıda Mart itibariyle uygulanan vergisel tedbirler ve kapsamına yer verilmiştir.

- Mart ayı gelir vergisi beyanları 2020 Nisan ayı sonuna kadar uzatıldı. (125 Sıra No.lu VUK Sirk¼leri)
- 1/4/2020 - 30/6/2020 dönem aralığında mücbir sebep kapsamına dâhil edilen m¼kelleflere düzenlenecek olan faturalarda, Katma Değer Vergisi Genel Tebliği kapsamında KDV tevkifatı uygulanmayacaktır.
- Belirli iş kolları ve sektörler 01Nisan-30 Haziran günleri dâhil bu aralıktaki dönem açısından mücbir sebep hali içinde yer almaları kararı alındı.(Bkz: Gelir İdaresi Başkanlığı 518 no.lu Genel Tebliğ)
- Covid-19 virüsü nedeniyle vergi ödevleri sekmeye uğrayan m¼kellefler ile kısıtlamaya tabi tutulan 20 yaş altı ile 65 üstü m¼kelleflere vergi ödevleri için erteleme kararı alınmıştır.
- YMM tasdik raporlarının verilme süreleri, son günü 30/6/2020 tarihine kadar olanlar için geçerli olmak üzere 2 ay süreyle uzatılmıştır. (1Sıra No.lu SMMM ve YMM Kanunu Sirk¼leri)
- Muhtasar beyanname verme süresi 6 ay kadar uzatılmıştır.
- Yürürlüğe girmesi 1/4/2020 tarihinde planlanan Konaklama Vergisinin 7226 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile önce 1 Ocak 2021’e ertelenmiş daha sonra ise, 7256 sayılı kanun ile söz konusu verginin yürürlük tarihi 01.01.2022’ye kadar ertelenmiştir.

- Kredi kartıyla ödeme imkânı daha fazla vergi türü için genişletildi. Banka ve PTT ile yapılan müzakerelerde mükelleflere ödeme kolaylığı sağlandı ve interaktif vergi dairesinin kapsamı genişletildi.
- 17/12/2020 tarihinde 7256 sayılı bazı alacakların yeniden yapılandırılması ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun ile vergi borçları ve Sosyal Güvenlik Kurumu borçlarına af getirildi.
- BSMV oranı 24/05/2020 tarihli Resmi Gazete’ de yayımlanan 2568 Sayılı Karar ile kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden binde 2’den yüzde 1’e çıkarılan oran; 30/09/2020 tarihli ve 31260 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 3031 Sayılı Karar ile kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden tekrar binde 2’ye düşürülmüş ve diğer kambiyo muamelelerinde ise satış tutarı üzerinden sıfır olarak tespit edilmiştir.
- HES (Hayat Eve Sığar) kodu uygulaması ile vergi idarelerinde işlem yapabilmenin güvenliği sağlandı.
- Basit usul kazançta tabi mükelleflere salgın ve kısıtlamalar nedeniyle 3 ay süreyle ayda 1000 TL destek ödemesi yapılmasına ve iş yeri kira olan esnafımıza 3 ay süreyle, büyükşehirlerde aylık 750 TL, diğer illerde ise 500 TL kira desteği sağlanmasına karar verildi.
- İşyeri kiralama hizmetlerinden alınan KDV oranının % 8 olarak uygulanmasına, karar verildi ve oranı %20’den %10’a indirilen gayrimenkul kiralarındaki stopaj oranının uygulama süresi ve temel gıdalardaki KDV oranının %1 olarak uygulama süresi 01/06/2021’e kadar uzatıldı.

3.2. Diğer Alanlardaki Önlem ve Teşvikler

Küresel ölçekte 2020 yılı içinde bulunduğumuz yüzyılın en etkili şokunu ortaya koydu. İlk yarıyıl dönemle birlikte her yeri kapsayan salgın etkisi ülkemizde ve küresel çapta aşırı ölçüde ekonomik dalga yarattı.

Makroekonomik ölçüde finansal kırılmanın önüne geçip ekonominin toparlanması yaz ayları itibariyle belirginlik göstermiştir. Covid -19 salgınına özgü koşullarda sağlanan kredi ve parasal destekler iç piyasada artan talebi karşılamaya çalışmıştır. Sınırlı ihracat ve ithalat kısıtı cari işlemler açığını arttırmıştır (CTV News, 2020). Bu durum, faiz oranlarının artışına, döviz rezervlerinin aşırı erimesine, fiyat istikrarının kontrol altında tutulmasına ve makro finansal istikrara yönelik tehdidi yüksek seviyelere taşımıştır. Oluşan tablo karşısında çeşitli ekonomik ve finansal koruma tedbirleri uygulanmaya başlamıştır.

Aşağıda oluşturulan tabloda Covid-19 dönemi çeşitli Kurum ve Kuruluşların Mesleki ve Sosyal alanlardaki düzenlemeleri, teşvikleri ve tedbirleri belirtilmiştir.

TOBB&KGF	<ul style="list-style-type: none"> • Sanayi odalarına kayıtlı KOBİ’lere özel, 2020 yılında anapara ve faiz ödemesiz, 2021 yılında 12 eşit taksitli ve %7,5 yıllık faiz oranıyla nefes kredisi paketi hazırlandı. • Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran 2020’de sona erecek olan sanayi kapasite raporlarının geçerlilik süreleri 1 Temmuz 2020 tarihine kadar uzatıldı.
KOSGEB	<ul style="list-style-type: none"> • Finansal destek sağlanacak işletmeler için “Sanayi” ibaresi kaldırıldı. • KOSGEB tarafından sağlanacak kredi faiz desteğinin işletme başına olan üst limiti her bir destek programı kapsamında 300 Bin TL’den 3 Milyon TL’ye çıkarıldı. • Kullanılacak kredilerin vadesi 48 aydan 60 aya çıkarıldı.

<p>6102 SAYILI TTK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Őirket sözleşmesine uygun olarak yönetim organları tarafından daha önce toplantıya çağırılan anonim ve limited Őirketlerin olağan genel kurullarının, erteleme kararı alınması amacıyla genel kurulun toplanması beklenmeksizin, yönetim organları tarafından alınacak bir kararla iptal edilmesi imkni tanınmıştır. • Őirket sözleşmelerinde veya esas sözleşmelerinde kurul toplantılarının elektronik ortamda gerçekleştirilmesine imkân tanıyan hüküm bulunmayan Őirketlerin, bu dönemde gerçekleştirmeyi planladıkları toplantıları “Elektronik Genel Kurul Toplantı Sistemi” ve “Elektronik Yönetim Kurulu Sistemi” üzerinden gerekleştirilebilmelerine yönelik tedbir alınmıştır.
<p>MERKEZ BANKASI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bankalara Türk lirası ve yabancı para likidite yönetiminde esneklik sağlama, • Reel sektöre kredi akışının kesintisiz devamını sağlamak ve ihracatçı firmaların desteği, • Reeskont kredi düzenlemeleriyle ihracatçı firmaların nakit akışı desteği, • DİBS piyasası likiditesini destekleyerek parasal aktarım mekanizmasının güçlendirilmesi.
<p>SGK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mesleki Eğitim Belgesi Teşviki uzatılmıştır: Mesleki yeterlilik belgesi almaya hak kazanan kişilerin sınav ve belge cretlerinin İşsizlik Sigortası Fonu’ndan karşılanmasına ilişkin olup mesleki eğitim belgesi sınav ve belge ücretlerinin fondan karşılanmasına ilişkin teşvik süresi 31/12/2021 tarihine kadar uzatıldı. • Esnaf ve Ahilik Sandığı’nın Yürürlüğe Giriş Tarihi 01.01.2021’e ertelendi. • Asgari cret Desteğinin 2021 yılına kadar devamına karar verilmiştir. • Kısa alışma Uygulamasının şartları daha kolay hale getirildi. Kısa alışma başlama tarihinden önceki son 120 gün hizmet akdine tabi olma şartı 60 gün olarak; kısa çalışma başlama tarihinden önceki son 3 yıl içinde 600 gün işsizlik sigortası primi ödeme şartı da 450 gün olarak değiştirildi (Grer yeminli Mali Müşavirlik, 2020).
<p>BANKACILIK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ATM, internet, mobil bankacılık kanalları ve Müşteri iletişim Merkezleri zerinden EFT ve havale işlemleri belirli süreliğine ücretsiz hale getirildi. • Dijital bankacılık hizmetleri artırılarak ATM’lerden günlük para çekme limiti 5.000 TL olarak güncellendi. • Temassız kart kullanımı ve teşviki artırılarak günlük temassız işlem limiti 250 TL olarak belirlendi.

SONUÇ

Mükellef hakları, verginin dinamikliği ile paralel Şekilde gelişim göstermektedir. Uluslardaki demokratikleşme hareketleri ve yeniağlara geçiş modernize teknolojik hayat jeneriği, mükellef haklarının korunup gözetilmesinde gelişmeye devam etmektedir. Covid-19 2020 yılında yeni dünya düzenini oluşturmaya başladı. Toplumlar için yıkıcı bir halk sağlığı sorunu meydana getirerek, birçok ülkede acı mali hezimetler doğurdu. Var olan vergi ve maliye politikasına ilişkin uluslararası işbirliği durumunun aksine, bugünkü durumun sık sık karşılaştırıldığı durumdan farklı olarak, řu anda uluslararası düzeyde politikaları koordine eden iyi gelişmiş kamu kurumları ile özel sektör iş birliği aracılığıyla süreç yönetimi kont-rol altında tutulmaya çalışılmaktadır. Bu kurumlar, Covid-19 ile ilişkili acil ihtiyaçları karşılamak için gerekli gelirleri artırmak ve nihayetinde ileriye dönük daha dayanıklı ve sürdürülebilir mali politikalar oluşturmak için kullanılabilir kaynakları muhafaza etmek için her türlü tedbiri almanın önemini fark ettiler.

Pandemiden önce geliştirilen haklar aslında pratik olarak değişimin uygulanma derecesi konusunda görüş farklılıkları göstermiştir. Yine deteorik olarak önemli sonuçlarla düşüncede önemli bir değişimin hali hazırda devam ettiğini göstermektedir. Küresel kriz yaratan (Sars-Cov2) epidemiyi küresel alanda sınırlı hayatı başlattığında artık iş gücü arzı ve hiz-met sunumu, talep ve arz dengesi dijitalleşmiş bir dünya ekonomisinde yer almasını açıkça sergiledi. Bu

sayede artık dünya temastan kaçınılan dijital hayatı daha çok kabullenici istikrar ve politikalar üretmeye başladığına işaret etmiştir. Ülkemizde birçok sektör makro finansal ölçüde değer kaybına uğradı. Bundan dolayı mükellef konumu kısıtlı karantina dönemi ve sosyal mesafeli yaşam koşullarında çağın gereğine uygun interaktif yapıya büründü. Virüs bizi eve hapsedse de olabildiğinde hizmet sektöründe home-ofis hizmet sunumunun başarılı şekilde işlediği görüldü. Küresel çapta dijitalleşme mükellef mahremiyeti ve gizliliğine artık bir yeni sorun olan kişisel veri ve hakların korunmasını ekledi. Dışsal şok olan salgının neden olduğu piyasayı kapsayan çarpıklıklar normalleşmeye darbe vururken, hükümet yönlü mali önlemlerin ivedilikle alınması aynı anda kamu ile ortaklaşa hareket eden özel sektör kazanılmamış getirileri gerçekleştirmesine yardımcı oldu. Vergi sistemindeki kolaylıklar ve yeniliklerin yelpazesi genişledikçe aslında iş yükünün dijital alana taşındığı tablo ortaya çıktı.

Mükellef haklarına yeni normalle birlikte ayağıyla iş sürme, kısıtlı işlem hacminde zaman harcama gibi yeni özellikler eklendi. Yıkıcı Covid-19 finansal kırılmaları arttırsa da sektörel bazlı genişletici mali uygulamalar ile küçük esnaf, yatırımcı ve iş gücü birbirine eşdeğer şekilde korunmaya çalışıldı. Hükümet gerçek cari harcamalar yaparak işsizlik ve iş hacmini dengeledi. Vergi mükellefi bu argüman ile vergilerin de boşa harcadığını ve fonların çekişmeli durumunun aksine işaret eden verimliliğinin farkına varılmıştır. Sonuç olarak ani olarak gelişen kriz dönemine sürüklenmede dünya devletlerinin her zaman hazır olmadığı tabloda yer aldığı anlaşıldı. Ülkeler global uyuma odaklı vergi düzenlemeleri, teşvikleri uygulamaya koymak zorunda kalarak bu tip durumlara temel hazırlık yapısı oluşturdular. Hastalık dijital işlem hacminin kotasını genişleterek kaynak ve sermaye akışının yönünü elektronik şekilde sürdürmeye devam ettirmesine yol açtı. Mükellef kültürü, mükellef haklarının yönünü dijital hayata entegre ederek yeni normal hayata uyumlu mükellef kültürü oluştuğu gözlenmiştir.

KAYNAKÇA

Adams, J. G. & Walls, R. M. (2020). *Supporting The Health Care Workforce During The COVID-19 Global Epidemic*. *Jama*, 323(15), 1439-1440.

Atak, O. (2020). *Ana Hatları ile Koronavirüs (COVID-19) Salgınına Karşı Alınan Ekonomik ve Vergisel Tedbirler*. <https://vergialgi.net/ana-hatlari-ile-koronavirus-covid-19-salgini-na-karsi-alinan-ekonomik-ve-vergisel-tedbirler>. 06/04/2020

Balcı, Y. & Çetin N. G. (2020). *COVID-19 Pandemi Sürecinin Türkiye'de İstihdama Etkileri ve Kamu Açısından Alınması Gereken Tedbirler*. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar (Covid19-Özel Ek), 40-58.

Bıyık, R. (2020, Mayıs 22). *Vergi Borçlarının Daha Düşük Bir Faiz Oranı ile Taksitlendirilmesine İhtiyaç Var*. Erişim adresi: <https://www.pwc.com.tr/tr/medya/kose-yazilari/recep-biyik/vergi-borclarinin-daha-dusuk-bir-faiz-orani-yla-taksitlendirilmesine-ih-tiyac-var.html>.

Collier, R., Pirlot, A., & Vella, J. (2020). *Tax Policy and the COVID-19 Crisis*. *Intertax*, 48(8), 794-806. COVID-19 Pandemic, CTVNews (11 May 2020); Naomi Klein, How Big Tech Plans to Profit from the Pandemic.

Diniz Magalhaes T. & Christians, A. (2020). *Rethinking Tax For The Digital Economy After COVID-19*. (June, 26, 2020). *Harvard Business Law Review*, 2021, 1-28.

Erginay, A. (1975). *Kamu Maliyesi*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

- Feiyue S. ve Xia W. (2004). *A Research on Tax-payer's Right [J]*. Chinese Legal Science, Fukuyama, F. (2020). *The Pandemic and Political Order. Foreign Aff.*, 99, 26. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/fora99&div=97&id=&page=>
- Gelir İdaresi Başkanlığı, (2020, Mart 26) *1 Sıra No.lu SMMM ve YMM Kanunu Sirküleri*. Görer YMM & Finansal Danışmanlık. *Kısa Çalışma Ödeneği ve Ücretsiz İzin Hakkında Sıkça Sorulan Sorular*, Sirküler No:2020 /61, 28/04/2020.12.
- Gracheva, N. S. (2020). *COVID-19 Salgını Sırasında Ekonomik Aktiviteyi Canlandırmak için Bir Araç Olarak Vergi Teşvikleri*. Bilim Kalemi, (22), 19-23.
- Habermas, J. (2005). *'Equal Treatment of Cultures and the Limits of Postmodern Liberalism'*. Journal of Political Philosophy 13(1), 1-28.
- Karakoç, Y. (2007). *Genel Vergi Hukuku* (4 bs.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kocaeli Sanayi Odası. *Koronavirüs (Covid-19)'a Yönelik Alınan Tüm Tedbirler*. Erişim adresi: <https://www.kosano.org.tr/koronavirus-covid-19a-yonelik-alinan-tedbirler>, 05/03/2020.
- Krugman, P. (2020). *Covid-19 Brings Out All The Usual Zombies*. New York Times (online), 28.
- Loayza, N. V. & Pennings, S. (2020). *Macroeconomic Policy in the Time of Covid-19: A Primer for Developing Countries*. Merkez Bankası Finansal İstikrar Raporu, Kasım 2020 Sayı: 31.
- Makusheva, M. O. & Nestik, T. A. (2020). *Социально-психологические предпосылки и эффекты доверия социальным институтам в условиях пандемии*. Monitoring of Public Opinion: Economic and Social Changes Journal (Public Opinion Monitoring) ISSN 2219-5467, (6).
- Owens J. C. & Jon Swartz. (2020). *Zoom Video Earnings and Sales Blow Away Expectations*. Stock Rise Toward More Records, MarketWatch.
- TRTWorld, (2020, May 15). *How the Coronavirus is Making Tech Companies Richer*. TRTWorld.
- Topakkaya, A. (2008). *Adalet Kavramı Bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması*. Flsf 120 (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), (6), 27-46.
- Türkay, İ. (2013). *Gelir İdaresinde EFQM Mükemmellik Modeli ve Mükellef Geri Bildirim Sistemi*. <https://vergialgi.net/gelir-idaresinde-efqm-mukemmellik-modeli-ve-mukellef-geri-bildirim-sistemi>.
- Türkiye Bankalar Birliği Kamuoyu Duyurusu - 27 Mart 2020
- Türk Exımbank. *Virüs Salgını Sürecinden İhracatçıların En Az Etkilenmesi için Destek Paketi*, 24/03/2020.

Yükseler, Z. (2020). Koronavirüs (COVID-19) Salgınının İstihdam ve Büyümeye Etkisi. Çevrimiçi, https://www.researchgate.net/publication/340511319_koronavirus_covid-19_salgininin_istihdam_ve_buyumeye_etkisi, Erişim Tarihi: 23.05.2020

Zhao, B. (2020). *Forecasting the New England States' Tax Revenues in the Time of the COVID-19 Pandemic*. Current Policy Perspectives, Federal Reserve Bank of Boston Research Department, forthcoming.

17 Mart 2020 tarihli 125 sayılı Vergi Usul Kanunu Sirküleri.

22 Mart 2020 tarihli ve 2278 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı.

22 Mart 2020 tarihli ve 2279 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı.

23 Mart 2020 tarihli 126 sayılı Vergi Usul Kanunu Sirküleri.

24 Mart 2020 tarihli 518 sayılı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.

26 Mart 2020 tarihli 7226 sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” 26 Mart 2020 tarihli 1 sayılı SMM ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Sirküleri.

30 Mart 2020 tarihli Gelir İdaresi Başkanlığı Açıklaması.

Covid-19 Period Tax Management and Overview of Tax Rights

Erdem AYDEMİR

Abdullah Burhan BAHÇE

ABSTRACT

The Covid-19 epidemic, which occurred in the State of China in December 2019, caused changes on a global scale. The increase in the epidemic and the rate of disease spread have affected taxpayers all over the world in terms of taxes and directed them to measures in the fields of economy and society. Tax, as the main public financing tool of the states, has been rearranged in economies experiencing vulnerability due to the epidemic effect. The stagnation of tax transactions and the increase in digital tax transactions have brought about new tax transactions and behaviors of taxpayers with the epidemic. In the study, the measures taken by the tax administration and tax systems during the epidemic and the critical view against these measures are discussed with the adaptation of the taxpayers' rights in the tax direction in the new normal life.

Keywords: *Tax, Taxpayer Rights, Covid-19, Tax Administration.*

Jel Codes: H34, H20

Türkiye’de Vergi Afları ve Mükellef Üzerine Etkisi: Eskişehir İline İlişkin Bir Çalışma

Erdem AYDEMİR¹

Abdullah Burhan BAHÇE²

ÖZET

Vergi gelirlerinin devletin önemli bir finansman kaynağıdır. Bu nedenle Türkiye’deki vergi kanunlarının düzenlenmesi vergi idaresi açısından önem taşımaktadır. Birçok dönemde uygulanan vergi afları mükelleflerin vergiye bakış açısını, vergi sistemine uyum sağlamasına ve ülkedeki motive edilen vergi ahlakını çeşitli süzgeçlerden geçirerek bugünkü haline getirmiştir. Çalışmada vergi aflarının ekonomi, hukuk ve toplum üzerinde etkileri, Eskişehir ili mükellef grubunun vergi aflarına bakışı, vergisel bilgilerinin ölçümü, salgın döneminde mükellef beklentileri, vergi affının etkileri, beklenen yeni vergi affı, mükellef haklarının korunup gözetimi ile tek vergi dairesi işleyişi hakkında bilgi verilecektir. Bu bağlamda mükellef üzerindeki vergi reaksiyonunun kanıtlanmaya çalışılarak vergi affının bölgesel etkileri hedef alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi Affı, Vergi Mükellefi, Eskişehir İli.

JEL Kodları: H24, H26, H30

GİRİŞ

Vergi ulusun ortak kültürü dahası uluslararası kültürün ortak mezesi olarak ifade edilmektedir. Teorik olarak vergi davranış biçimini ifade etmektedir. İnsan topluluklarının bir araya gelip etkileşimde bulunmaları sonucu vergi dinamiklik özelliğine bağlı şekilde gelişim göstermiştir. Günümüzde zorunluluk altında dayanağını yasadan alan ve kamu finansman kaynağının temeli olan vergi, çağdaş yapıda farklı birçok anlam karşılığı bulmuştur.

Vergi beraberinde bireyler üzerinde parasal yükümlülükler ile idari yaptırımlar getirmiştir. Vergisel yaptırımlara maruz kalan vergi muhatapları, vergi sorumluları ve vergi mükellefleri için oluşan vergi yükü vergi afları ve düzenlemeleriyle vergi idaresi tarafından hafifletilmeye çalışılmıştır. Vergi afları çoğu ekonomide belirli dönem aralığında politika aracı olarak kullanılmakla beraber mükellefin durumunu iyileştirilmesinde de etkin rol almaktadır. Gelişim gösteren sürekli yaşamsal varlığımızı sürdürdüğümüz dünyamızda vergi önemli gelir kaynağı olduğu için vergiye ilişkin kavram ve vergi düzenlemelerindeki değişimler mükellefin davranışlarına yön vermede etkili olmuşlardır.

Çalışmada il bazlı sınırlamaya tabi olan vergisel yönlü davranış gösteren ve çeşitli vergi iyileştirmeleri beklentisi içinde olan mükelleflerin tepkileri geliştirilmiş anket sorularıyla ölçülerek anlamlı çıkarımlar elde edilmiştir.

¹ Gelir Uzmanı, E-Posta: erdem.aydemir.67@hotmail.com, Kurum: Eskişehir Vergi Dairesi, ORCID: 0000-0002-2126-1870

² Doç. Dr., E-Posta: abduallah.bahce@dpu.edu.tr, Kurum: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Fakültesi Maliye Bölümü, ORCID: 0000-0002-4730-1332, Makale geliş tarihi: 03.11.2021, Makale kabul tarihi: 28.11.2021

1. AF KAVRAMI VE AF TANIMINA İLİŞKİN ÇEŞİTLİ ANLAM ANALİZLERİ

Arapça kökenden gelen ve Arapça 'afā عفا "sildi, giderdi, affetti, muaf tuttu, kaçındı" fiilinin mastar hali affetmek tanımına tarihte ilk değinilen bilgi kaynağıdır. Affetme, bir haksızlığa uğrayan kişinin, bir suçla ilgili duygu ve tutumunda değışikliğe uğradığı kızgınlık, intikam gibi olumsuz duyguların üstesinden geldiğı bilinç istemli ve gönüllü bir süreçtir (Hieronymi, 2011:412).

Droll (1984) affetmeyi bir tercih ve seçim süreci içinde psikolojik davranış şekli olarak ele almıştır. Temelde bağışlamayla eş anlamda olan affetmek (forgive) kelimesi etimolojik olarak eski İngilizcede "Őikâyetlerini durdurmak, bunu vazgeçmeye güdüleme ve kızgınlığını bir noktadan sonra durdurma" anlamına da gelmektedir.

Af suçlunun itibarına bakılmaksızın özürlerin ceza üzerindeki etkisine tam olarak aracılık etmektedir (Laurin ve Plaks, 2014:839). Buna ek olarak psikolojide af fiziksel bir rahatlama, yük olunan problem ve durumları hafifletme olarak tanımlanır. İlahi dayanaklar içinde değerlendirildiğinde de aynı anlam şekliyle ele alınan af kavramı suça ve yanlışlıklar karşısında pişmanlık içinde olana karşı içten gelen pozitif bir ışık yakma tutumudur.

1.1. VERGİ AFFI TANIMI VE NİTELİĞİ

Yürürlükteki kanun hükümlerine göre vergiyi doğuran olayın nedeninin gerçekleşmesiyle tahakkuk ettirilen vergi, resim, harçların tahsil edilememesi durumunda ortaya çıkan gecikme zam ve gecikme faizlerinden devletin şartlı ya da şartsız olarak vazgeçmesi mali anlamda verginin affı tanımına karşılık gelmektedir (Akgün, 1994:11).

Vergi affı ile devlet, vergi cezalarını toplama hakkından feragat etmiş olur bu sayede vergi kaçırınlar dâhil, mükelleflere vergi sistemi içinde barışçıl katılımda olmaları için bir imkân sunmaktadır (Kellner, 2004:340).

1.2. MALİ BORÇLANMA İLİŐKİSİ AÇISINDAN VERGİ AFFI

Vergi afları, ekonominin içinde bulunduğu daralma ve genişleme gibi konjonktürel dönemlerde ekonomiye likidite akışı sağlayarak kamu dış borçlanmasını öteleyerek ekonomi üzerinde etkide bulunabilmektedir. Bu anlamda vergi affı için siyasi süreçte ekonomiye müdahale etmek için seçilen maliye politika aracı olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Ricardo'nun görüşünü ekonomide uygulamasını benimseyen kamu idareleri, gerçekleştirilen devlet harcamaları ve kamu finansman ihtiyacını karşılamak için gerekli bu getiriyi iç borçlarla finanse etmek isteyecektir (Barro, 1989:38-39). Ekonomilerin borçlanma talebi yük olarak gelecek kuşak üzerinde yer alacağı hükmü ile Barro denklik hipotezi her ekonomide kabul edilmemiştir.

Awan ve Waqas (2011) ekonominin üretim tüketim dengesinin etkin bir şekilde yürütülerek seçici mali politikasına dayandırması sonucu borçlanmanın finansmanını bugünden çözümleneceğini savunmuşlardır. Bu tanımdan yola çıkarak devletin vergi gelirlerini erteleyerek ya da sineye çekerek vergi affı ve terkin uygulamalarıyla gelir kaybına uğramayacağı sonucuna farklı bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3. VERGİ AFFININ HUKUK ALANINDA YERİ VE ÖNEMİ

Af her bilim dalı içinde farklı anlam bularak ve birçok şekilde telaffuz edilmiştir. Terminolojide hukuk alanında affın tanımına ilişkin ilk oluşum belirtileri antik Yunan dilinde kullanılan "Amnistie" ve "Grâce" sözcüklerinin kullanımı ile gelişim göstermiştir. "Amnistie" kelimesi anlam olarak Yunanca karşılığı "emnestos" olan kelime Türkçede "unutmamak" olarak karşılık bulmaktadır.

Robert, Rey-Debove & Rey (1993) Petit Robert Fransızca kelime sözlüğünde, “amnistie” kelimesini çoklu suç kategorisinin gözden kaçırılması olarak tanımlamaktadır. “Grâce” kelimesi ise günümüzde, iyilik, yardım, ltuf ve bağışlama anlamlarında kullanılmaktadır. Hukuk anlamda ise, cezaların kısmen veya tamamen affedilmesi, indirilmesi anlamına gelmektedir. “Amnistie” yetki açısından parlamenter yönetim sistemi kararı olmamakla birlikte, bir kanun niteliğinden bütün toplumu ilgilendirdiği, kapsadığı ve bir kanunu askıya aldığından yeni bir kanun ile bu işlemin yapılması gerektiği kanısına ulaşabiliriz. Grâce bir cezayı kaldırmaktan öte bir cezayı hafifletme niteliği taşıdığından hükümetin tasarruf yetkisi altında değerlendirilmelidir.

Günümüzdeki devlet başkanlarının anayasa kaynaklı sahip oldukları ve kullandıkları bağışlama (gras) hakkı aslında kökeninde geçmişte kralların belirli koşullarda sahip olduğu geçmişe yönelik “muafiyet tanıma hakkı (ius dispensandi)” ile aynı anlama gelmektedir (Voosen, 1929:747, Esmein, 1921:147). Bu tanımlamalardan yola çıkarak hukuksal deyimde affin yetki kullanımını olduğu geçmişten günümüze bu yetkinin yönetici kesimde bulunduğu sonucuna ulaşılarak affin kavramsal temelinde hafif ve ağır nitelikte bir olay ya da kabahati affetme varsayımının geçerliliği kabul görmektedir.

1.4. VERGİ AFFININ VERGİ İDARESİ, VERGİ HUKUKU VE VERGİ DENETİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Vergi kanunları anayasal süreçte kanunlarla oluşturulan hükümleri içermekte olup uygulama açısından devletin çeşitli kamu tüzel kişilikleri ve idari teşkilatlanmaları içinde bu kanunların kesin şekilde uygulandığı bilinmektedir. Orijin noktası Anayasa olan kanunlar bazen uygulamada eksik kalmakta bazen de uygulandığı kurumun yönettiği idari fonksiyonda teknik açıdan yetersiz kalmaktır.

1.4.1. İdari Yönetim ve Yapılanma şekli Açısından Vergi Afları

Yürürlükte olan ve uygulanan vergi kanunlarımız eski Türkçe telaffuzları kapsayan günümüzde yaygın olarak kullanılmayan, jeneriklik arz etmeyen, akıcı olmayan ve anlaşılması güç kelimeleri içermesi nedeniyle karmaşık yapıdadır. Vergi kanunları ilgili diğer vergi kanunlarına bağlı şekilde kendi içindeki maddeler arası atıf ile yazıldığından, kanuna muhatap olan mükellef ve vergi ile ilgili işlemlere tabi olan kişiler açısından vergi mevzuatı karmaşık bir kanun olarak algılanmaktadır (Mumford, 2015:186). Vergi mevzuatının bu karışıklığı ve vergi kanunlarında sürekli olarak mülga ve ilgalardaki değişikler kanunların hem anlaşılabilirliğini hem de uygulanabilirliğini olumsuz yönde etkilemiştir (Tekbaş, 2010:136).

Vergi idaresi, vergi ağının uygulaması kanundaki yetkili kurumlar ve bu kuruluşlara bağlı kurum ve kuruluşlarca yapılmaktadır. Türkiye’de vergi idaresini; Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın görev alanı olan devletin temel gelir ve gider kalemlerini yürüten kurum ile ilgili bakanlığa bağlı Gelir İdaresi Başkanlığı, Gelir İdaresine bağlı Vergi Dairesi Başkanlıkları, Vergi Daireleri, Defterdarlık ve Mal Müdürlükleri oluşturmaktadırlar.

Vergi kanunlarının gönüllü uyumu artırmak için mutlaka vergi dairelerinin işlem yönergesinin içinde ayrıca yer alması da gerekmektedir (Tyler, Peter ve Heather, 1996:923). Bu kapsamda vergi makamlarının ve idarelerinin daha faziletli, tarafsız ve güvenilir olma değerlerini ve ideallerini somutlaştırarak vergi mükelleflerinin temsilcisi olarak algılanması gerektiği anlamına gelecektir (Smith, vd., 1998:479). Vergi mükelleflerinin idari temsilcisi olmanın önemi, ulusal değerde vergi temsilcisi olarak görülenlerin de meşru şekilde vergi gerçeğini kabul kesinliğine dayanmaktadır. Sonuç olarak ele aldığımızda, yetkili olmayan makamların vergiyle ilgili çeşitli açıdan tutumları vergi ile uyumlu olmayan bir motivasyona girmiş mükellef kültüründe genişlemeye yol açarak uyumsuz mükellef rakamlarında sayıca artışa neden olacaktır.

1.4.2. Vergi Hukuku ve Vergi Denetim Sistemi Açısından Vergi Afları

Kavramsal olarak hukuk devleti anlamına denk gelen birçok tanım dışında, bireylerin kendileri için geçerli kurallara hâkim olmalarını diğer bir deyişle bireylerin hukuki bir güvenlik içinde bulunmalarının gereğini de içeren yapı olarak çağdaş ve demokratik toplumlarda kabul görmektedir (Uluatam ve Methibay, 2001:52).

2. TÜRKİYE’DE VERGİ AFLARI

Türkiye’de çıkarılan ve uygulanan vergi aflarının Osmanlı dönemi Tanzimat Dönemi ve sonrası Cumhuriyetin ilanına kadar olan dönemde çok fazla etkin olmamıştır. Monarşinin ve teokratik yönetim anlayışında varlığını sürdürmesi ve yönetim şeklinin etkilerinin bu yönde devam etmesi vergi ve vergisel gelişmelerde gecikmeli olarak gelişme göstermiştir.

1923 Cumhuriyetin ilanı sonrası ilk kez 1924 yılında uygulanan af 2000’li yıllara kadar birçok kez uygulama alanı bulmuştur. Özellikle küreselleşme ve teknoloji çağının getirdiği yeniliklerle Türkiye’de 20 yıllık tek iktidar yönetiminde istikrar programına bağlı olarak 2000 yılı sonrası dönemsel vergi affı kanunu çıkarılmıştır.

2.1. TÜRK TARİHİNDE VERGİ AFFINA DAİR GENEL BİLGİ

Türk tarihinde yazılı olarak affa dair ilk yazılı düzenleme 1858 yılında çıkarılan Ceza Kanunname-i Hümayunu 47’nci maddesinde rastlanılmakta ve ilgili bu maddeyle af yetkisinin o dönemin yönetim yetkisini elinde bulunduran padişaha ait olduğu açıkça görülmektedir (Soyaslan, 2001:414).

Türk devletinin ilk anayasası olan 1921 Teşkilat-ı Esasiye’ de affa ilişkin herhangi bir içerik ve kanun hükmünün bulunmadığını görmekteyiz. 1924 yılında yapılan anayasa değişikliği ile Cumhuriyet sonrası oluşturulan yeni Anayasada, af yetki kullanımı şeklinde üç ayrı kurum düzenlemiştir. Kural olarak üç yetkiyi de Büyük Millet Meclisine veren Anayasa, sadece hastalık ve yaşlılık gibi sebeplerle özel af çıkartma yetkisini Cumhurbaşkanıya tanımıştır (Keyman, 1965:86).

2.2. TÜRKİYE’DE 2000 YILI ÖNCESİ VERGİ AFFI

Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar çok sayıda vergi affının uygulamaya konulduğu görülmektedir. Uygulamaya konulan vergi afları; vergi türleri, mükellef türleri, verginin kapsamı ve uygulama süreleri bakımından değişiklik göstermekle birlikte, uygulanan vergi aflarının verginin aslına uygulandığı aflar veya verginin aslının yanında vergi cezalarına, vergi zammı ve vergi faizlerine uygulanması açısından farklılık oluşturmaktadır.

Aşağıdaki tabloda Türkiye’de 2000 yılı öncesinde uygulamaya konulmuş vergi afları ve tarihleri hakkında bilgileri gösteren tablo oluşturulmuştur.

Tablo 1: Türkiye’de 2000 Yılı Öncesi Vergi Afları

Türkiye’de İlk Vergi Affı	17.05.1924
Elviyel Selased Vergilerinin Sureti Cibayetine Dair Yasa	05.08.1928
4530 sayılı Varlık Vergisinin Bakayasının Terkinine Dair Yasa	15.03.1934
2566 sayılı Vergi Bakayasının Tasfiyesine Dair Yasa	04.07.1934
3568 sayılı Arazi Vergisinin Mali Yıl Sonuna Kadar Olan Bakiyesinin Terkinine Dair Yasa	29.06.1938
Orman İşletmelerinin Bazı Vergilerden Muaf Tutulması Hakkındaki Yasa	13.06.1946
5050 sayılı Toprak Mahsulleri Vergisi Artıklarının Silinmesi Hakkında Yasa	21.01.1947
113 sayılı Af Yasası	26.10.1960
281 sayılı Vergi Cezaları Gecikme Zamlarının Tecil ve Tasfiyesine Dair Kanun	28.12.1961
218 sayılı Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun	23.02.1963
252 sayılı Spor Kulüplerinin Vergi Borçlarının Bir Defaya Mahsus Olmak Üzere Affı Hakkında Kanun	13.06.1963
325 sayılı Yasa Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1960 ve Daha Önceki Yıllarına Ait Bir Kısım Vergi Borçlarının Tasfiyesi Hakkında Kanun	05.09.1963
691 sayılı Belediyelerin ve Belediyelere Bağlı Müessese ve İşletmelerin Bir Kısım Borçlarının Hazinece Terkin ve Tahkimi Hakkında Kanun	16.07.1965
780 sayılı Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun	03.08.1966
1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunuyla Getirilen Af	28.02.1970
1803 sayılı Cumhuriyet’in 50. Yılı Nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun	15.05.1974
2431 sayılı Tahsilâtın Hızlandırılması ve Beyan Dışı Kalmış Servet Unsurlarıyla Vesikasız Emtianın Beyanına İlişkin Kanun	20.03.1981
2431 sayılı Kanuna Ek	02.03.1982
2801 sayılı Bazı Kamu Alacaklarının Özel Uzlaşma Yolu İle Tahsili Hakkında Kanun	22.02.1983
Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında 3239 Sayılı Kanunun Geçici 4. Maddesi	04.02.1985
3505 sayılı Kanun (Geçici Birinci Madde)	03.12.1988
3512 sayılı Kanun	28.12.1988
3689 sayılı Kanun (Geçici Birinci Madde)	15.12.1990
3787 sayılı Kanun	21.02.1992
400 sayılı Tahsilât Genel Tebliği	05.09.1997
4369 sayılı Kanun	22.07.1998

Kaynak: Tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Cumhuriyet tarihinde ilk vergi affı 17 Mayıs 1924 tarihinde kabul edilen “Umuru Belediye Mütcellik Ahkâmı Cezaiye Hakkında Kanunu” olmuştur. İlgili kanun toplam 10 maddeden oluşmakta olup kanunda, izinsiz yapılan bina vb. altyapı ve üstyapı uygulamalarına ilişkin konuları ve düzenlemeleri içermektedir. Cumhuriyetin ilanından 1947 yılına kadar geçen sürede vergi affı ile ilgili çıkarılan yasalar incelendiğinde bu yasaların doğrudan vergi affı olarak adlandırılmayan af uygulamaları olduğu görülmektedir (Şahin, 2016:38).

Cumhuriyet döneminden 1960 yılına kadar geçen dönem arasında çıkarılan vergi aflarından yararlanmak için herhangi bir koşul bulunmamaktadır. 1960 ve 1970’li yıllar arasında Türkiye’de vergi afları ile alakalı çıkarılan kanunların özel mali af yasalarından ziyade genel af kanunları içerisinde yer aldığı görülmektedir. Genel afların yanında mali aflar birkaç madde ile düzenlenmiştir (Şeren ve Dedebeğ, 2013:23).

Türkiye Cumhuriyeti’nde 1980 yılından sonra geçilen liberal iktisadi politikalarından sonra azami üç yılda bir vergi ve sigorta primleri ile ilgili aflar çıkarılmıştır (Aksümer, 2014). 1980 yılından sonra çıkarılan vergi afları kanunlarında 1980 yılı öncesi vergi afları kanunlarından farklı olarak mali aflar özel olarak çıkartılmış ve 1980 yılı sonrası çıkarılan vergi afları, gerekçeleri ve amaçları açısından farklılık arz etmektedir.

2.3. TÜRKİYE’DE 2000 YILI VE SONRASI VERGİ AFFI

Türkiye’de 2000 yılı sonrası çıkarılan vergi affı ile ilgili ilk düzenleme 06.02.2001 tarihinde çıkarılan 414 Sayılı Tahsilât Genel Tebliği piyasada yaşanan ekonomik nedenlerden kaynaklı çıkarılmıştır. Çıkarılan bu genel tebliğde amaç mükelleflerin karşılaşmış oldukları mali güçlüklerden kaynaklı vergi borçlarından meydana gelen ödeme güçlüklerinde kolaylık oluşturmak ve kamu alacaklarının daha programlı ve hızlı şekilde tahsilâtını sağlamak olmuştur. İlgili genel tebliğ ile mükelleflere ödeme kolaylığı sağlanmasına rağmen yeni bir af beklentisi ile mükellefler vergi borçlarında ödememe alışkanlığını sürdürmeye devam etmişlerdir (Durmuş, 2013:185). Aşağıda Türkiye’de 2000 yılı sonrası uygulamaya konulmuş vergi afları ve tarihleri hakkında bilgileri gösteren tablo oluşturulmuştur.

Tablo 2: Türkiye’de 2000 Yılı Sonrası Vergi Afları

414 sayılı Tahsilât Genel Tebliği	06.02.2001
4746 (4751) sayılı Kanun ile Emlak Vergisi ile İlgili Af Düzenlemesi (Emlak Vergisi Kanunu Geçici Madde 21)	07.03.2002
4811 sayılı Vergi Barışı Kanunu	27.02.2003
5811 sayılı Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun	22.11.2008
6111 sayılı Bazı Alacakların Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	25.02.2011
6486 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2.Varlık Barışı)	29.05.2013
6552 sayılı Kanun[ı ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun]	11.09.2014
6736 sayılı Bazı Alacakların Yapılandırılmasına İlişkin Kanun	19.08.2016
7020 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	27.05.2017
7143 Vergi Ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	15.05.2018
7256 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	11.11.2020

Kaynak: Tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

2.4. TÜRKİYE’DE VERGİ AFLARININ ETKİLERİ

Vergi afları, vergi geliri tahsilâtını artırmak için Türkiye’de yaygın olarak kullanılmaktadır. Vergi affının kısa süre içerisinde tahsilâtı artırıcı, vergi yargısının yoğunluğunu hafifletici gibi olumlu etkileri ile birlikte olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Vergi aflarının uzun dönem içerisinde mükelleflerin vergisel uyumuna ve vergi sistemine olumsuz etkileri gözlenmiştir.

2.4.1. Vergi Affının Vergi Ahlakına Etkisi

Türkiye’de sürekli getirilen vergi afları, vergi sisteminin adaletli olmamasına, vergi ödeme bilincinin azalmasına, toplumlar üzerinde ahlaki değerlerin bozulmasına neden olduğu görülmektedir. Vergilemede adaletin gerçekleştirilebilmesi için; ödenen verginin mükelleflerin ödeme gücü ile orantılı olması, herkesin vergi uygulamasında eşit muameleye tabi tutulması gerekmektedir.

Ülkemizde vergi aflarına yaygın olarak başvurulması toplum içerisinde eşitlik, adalet ve uygulanan yasalara olan güvenin azalmasına neden olmakla birlikte, vergi sorumluluklarında dürüst olan mükelleflerin de vergilendirme sistemine karşı tepkili davranmalarına sebep olmaktadır. Mükelleflerin vergi borçlarını ödemek yerine vergi affı yasalarının çıkmasını beklemeleri, vergi cezalarının caydırıcılık yönüne olumsuz etki yapmakla birlikte, vergi kaçakçılığı suçunun yaygınlığını artırmıştır (Arıkan ve Yurtsever, 2004:64).

2.4.2. Vergi Affının Toplumsal Etkileri

Vergi affının toplum üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğu söylenebilir. Uygulanan vergi afları sonucunda mükelleflerin vergi kaçırdıklarının ortaya çıkması, vergi affından sonraki süreçte mükelleflerin uygulanan vergi sistemine uyum sağlamasını kolaylaştırmıştır.

Vergi afları mükelleflerin vergi ile ilgili sorumluluklarını yeniden gözden geçirerek, mükelleflerin herhangi bir cezaya maruz kalmadan vergi borçlarını ödeme ve geçmiş beyanlarını düzeltme fırsatı verir (Arıkan ve Yurtsever, 2004:63). Bununla birlikte ülkemizde vergisel uyumun azalmasının sebeplerinden biri mükelleflerin sürekli vergi affı beklentisi içerisinde olmasıdır. Vergisel uyum düzeyi yüksek olan mükelleflerin vergi affı düzenlemeleri sonrasında bu durumdan olumsuz etkilendikleri gözlemlenmektedir (Savaşan, 2006:48).

2.4.3. Vergi Affının Vergi Gelirine Etkisi

Devlet gelirleri içerisinde vergi önemli bir gelir kaynağıdır. Devletlerin ekonomik açıdan sıkıntılı günler geçirdikleri dönem içerisinde maliye politikası aracı olarak vergiye başvurulması normal olarak değerlendirilir. Vergi affının gerekçeleri içerisinde önemli olan sebep ekonomik nedenler olarak kabul edilebilir.

Vergi affı ile ülkemizde kayıt dışı kalan servet ve gelir unsurları tekrar ekonomiye kazandırılarak gelir oluşturulur ve bu değerlerin yatırıma dönüşmesi sonucunda ekonominin güçlenmesi sağlanır (Taşkın, 2010:124). Aynı zamanda getirilen vergi afları ile ekonomik olarak zor durumda olan mükelleflerin ödeme güçlerinde kolaylık sağlar ve mükelleflerin ekonomik hayat içerisinde faaliyetlerine devam etmelerini gerçekleştirmiş olur.

Vergi affı düzenlemeleri bu durumlar neticesinde uzun vadeli olarak vergi gelirlerinin sürdürülebilir olmasına katkı sağlar. Vergi affı düzenlemelerinin devlet gelirine olumlu katkı sağlamasının yanında olumsuz etkileri de görülmektedir.

3. VERGİ AFFI VE MÜKELLEFLER ÜZERİNE ETKİSİ: ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ ANKET ÇALIŞMASI

Eskişehir Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinde bulunan kırsal bölge olarak yer alsa da sahip olduğu organize sanayi bölgesi ticaret hacmi ve Türkiye'nin en kalabalık öğrenci şehri potansiyeli ile ekonomik geçim bu yönde şekillenmiştir. Eskişehir ilinde tek vergi dairesi uygulaması ile mükelleflerin genel durumu, affa genel bakış tutumlarına değinilecektir. Başkanlığa bağlı mükellefler üzerinde yapılan değlendirmeler ankete tabi tutularak gözlemlenmelerden sonuçlar elde edilecektir.

3.1. ESKİŞEHİR VERGİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI, MÜKELLEFLER BİLGİLERİ VE VERGİ AFFINDAN YARARLANAN MÜKELLEFLERE İLİŞKİN ANALİZ

Eskişehir ili merkez sınırları içinde bulunan Yunus Emre, 2 Eylül, Battalgazi ve Taőbaşı Vergi Dairesi Müdürlüğü 06.02.2015 tarihi itibariyle kapatılmış olup Gelir İdaresi Başkanlığının 16.01.2015 tarihli onayı ile bu dairelere bağlı mükellefler yetkili tek vergi dairesi olan Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'na aktarılmıştır. 09.02.2015 tarihinden itibaren Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı tek sorumlu vergi dairesi ve tahsil idaresi olarak görev üstlenmiştir. Söz konusu değışiklikler ile mükellefler için merkez şube ayrımı ortaya çıkmıştır. Uygulama iç yönergesi ile merkez şube işleyişi ile modern hizmet anlayışına hitaben mükellefler haklarının gözetimine uygun şekilde işlem tesis edilmeye çalışılmaktadır.

3.2. ESKİŞEHİR İLİ ANKET ÇALIŞMASI

Çalışmamızda anket uygulaması ile vergi afları ve mükellefler üzerine etkileri il bazlı değlendirilecektir. Eskişehir iline ait ekonomik, sosyal ve mali yapıya ilişkin genel bir bilgi verilecektir. Daha sonra çalışmayı danışmanı eşliğinde hazırlayan öğrencinin görev yeri olan Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'na bağlı yoklama ve denetim işlemlerinden sorumlu bulunan il merkezinde bulunan 4 mahalledeki (Arifiye, İstiklal, Deliklitaş, Kırmızıtoprak) 1648 mükelleften 150' sine uygulanan anket çalışması aktarılacaktır. Anket çalışması mükelleflerin Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen mükellefler mahremiyeti ve gizliliğinin ihlaline ilişkin maddeler gözetilerek yapılmıştır.

3.2.1. Teori

Devletler varlıklarını devam ettirirken kaynak sağlamak zorundadırlar. Gelir odaklı kaynağın temelinde vergi yatmaktadır (Prena, vd., 2019). Vergi biriminin ve vergi yaptırımlarının farkında olan hükümet, vergisel bağlamdaki aksamalara karşı barış anlaşması niteliğindeki vergi affını sunmaktadır. Vergi affının ilk aşamasına katılma istekliliğinin üzerinde olumlu etkisi olduğu bulunmuştur (Saragih, 2020:205). Daha sonra uygulanan vergi afları vergiye bağlı uyum gösteren mükellefler sayısında azalmaya vergi aflarının etkisinin amacından öte sapmaya uğradığı görülmüştür.

3.2.2. Literatür

Vergi affı politikaları, devletlere vadesi geçmiş vergi alacaklarını tasarrufa sokarak kısa vadede finansman artırıcı gelir kaynağı sağlamaktadır (McKenzie, 2010). Özellikle mükellefler kültürünü içeren vergi affı psikolojisi bireysel davranışların birleşip toplumsal şekilde yansımaları vergisel edimlerine yön vermektedir. Ayrıca bireylerin vergi uyumu, vergi ahlakı ve vergi davranışları vergi aflarına bağlı olarak şekillenmektedir. Bu sonuçlar göz önüne alınarak vergi afları ve mükellefler üzerine etkilerine ilişkin bilimsel araştırmalar/çalışmalar aşağıdaki literatür taraması örnekleriyle desteklenmiştir.

Alm vd. (1992) vergi yapısındaki adaletle ilişkin araştırmalarında vergi affı ve bu affın adaletliliğinin mükelleflerin vergisel tutumları ile vergiye uyumlarını tespit etmeye çalışmışlardır. Hasseldine (1998) analitik çalışmasında vergiye uyumlu mükelleflerin vergi

aflarının vergi adaletsizliğine neden olup olmadığı konusunda dūřıncelerini araştırmıştır. Ritsema, Thomas ve Ferrier (2003) yaptıkları araştırmalarda vergi affından yararlanan grupların kasten vergiye uyumsuzluklarını ve verginin başlangıç noktasından habersiz davranmalarını inceleyip mükellefin vergi ödememesini vergi cehaletine bağlayarak affı bir kurtuluş yolu gördüklerini ortaya koymuşlardır.

Cummings vd. (2005) araştırmalarında vergi uyumuna ilişkin vergi idaresindeki uygulamaların mükellefin kültürel farklılıklarına dayandırılarak vergide uyumun karmaşık bir davranış sorunu olduğunu savunmuşlardır. Savaşan (2006) ön gördüğü vergi affı çalışmasında affa dâhil olan ve affa dâhil olmayan mükelleflerin davranışlarına ilişkin anket uygulaması geliştirmiştir. Çetin (2007) Manisa Merkez ilçe odaklı yaptığı çalışmada mükelleflerin kazanç unsuruna göre değerlendirmelerde bulunmuştur. Armağan (2009) tekrarlayan mevzuattaki değerliklerin tabandan hazırlıklı olunmadığı için vergi idaresi ile mükellefler arasında uçurum açabileceğine, vergi işlemlerinde kanuna bağlı ama yöntemsel farklılıkların olduğu sonucuna değerinmiştir.

Er (2010) ortaya attığı teoriyi, varlık barışı kanununun vergi adaleti ve uyumundaki etkiye dayandırarak kanıtlamaya çalışmıştır. Karatay ve Karatay (2011) vergi affı kanunlarını inceleyerek Bayburt ilinde 6111 sayılı af uygulamasının değerlendirmesini yapmışlardır. Diğer araştırmalara benzer sonuç olarak vergi ödevini gerçekteştiren dürüst mükellefin cezalandırıldığı sonucuna varmışlardır. Kargı (2011) vergi gelirlerini vergi affı uygulaması sonucuna göre değerlendirerek inceleme yapmıştır. Aygün (2012) diğer araştırmacılar gibi vergi affının mükellefin vergi uyumuna etkisini araştırmıştır. Kısa vadede rant vermeyen vergi aflarının ekonomik darlığa çözümlerini getirmediğini savunarak mükelleflerin vergi aflarındaki bekleyişlerinde değerme olmayacağını savunmuştur. İpek, Aktaş ve Kaynar (2012) araştırmalarını Trakya bölgesi ile sınırlı tutarak vergi aflarının mükellef psikolojilerine etkisine dair bir anket çalışması yapmışlardır.

şeren ve Dedebeğ (2013) 2003 yılı sonrası dönemde vergi aflarını İncelemelerinde vergi affı uygulamasına başvurmada Türkiye'nin dünyadaki ölkelere göre çok üst sırada yer aldığına, siyasi destekli vergi aflarının amaçlarının dışında kullanıldığına vurgu yapmışlardır. Suyanto, Intansari ve Endahjati (2016) yaptıkları çalışmalarında vergi afları ve mükelleflerin uyumlarına ilişkin algısını belirlemeye çalışmışlardır. Uyanık (2019) vergide mükellef bilinci, gönüllü uyum ve vergi gelirlerine etkiyi incelediği araştırmasında vergide etik kavramının bilinçle beraber hareket ettiğini, vergi ödeme gücünün mükellefin durumu ile orantılı olmasını, devlet ile vatandaş arasındaki ilişkinin bu hususta düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur.

3.2.3. Araştırmanın Metodolojisi

Vergi afları ve mükellef üzerine etkisinin Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'na bağlı merkez ilçede 4 mahallede yoklama ve denetime tabi tutulan mükellef grubuna ilişkin vergi affı beklentisini tespit etmek amacıyla yapılan çalışmanın evreni, amacı, kısıtları, hipotezleri ve kullanılan ölçekler aşağıda açıklanmıştır.

3.2.4. Araştırmanın Evreni ve Yöntemi

Araştırmanın evrenini Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'na bağlı merkez ilçede 4 mahallede yoklama ve denetime tabi tutulan mükellef grubu oluşturmaktadır. Araştırmaya yer verilen alanda 1648 adet mükelleften seçili ticari, zirai, serbest meslek kazancı, basit usul kazanç, gmsi/msi ve diğer kazanç unsurlarına sahip mükelleften 150 adet gönüllü araştırma grubu seçilmiş ve anket uygulaması 2020 Ağustos ayı ile Eylül arasında pandemi kaynaklı kısıtlı zamanlamada gerçekteştirilmiştir.

Araştırma 2020 yılı Ağustos ve Eylül aylarında Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı mükelleflerinin katılımıyla gerçekteştirilmiştir. Araştırma için daha önce ölçeklendirilmiş sorulara yapılandırılmış şekilde uyarlama yapılmıştır. Anket 200 mükellefe gönderilmiş olup

150 mükellef tarafından düzenlenip geri dönüş alınmıştır. Anketin Cronbach Alpha analizine göre güvenilirlik oranı 0,833 oranında çıkmıştır.

Anketten elde edilen veriler PASW For Windows 18.0 paket programı yardımıyla istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Elde edilen verilerle tanımlayıcı istatistikler, güvenilirlik, analizleri yapılarak araştırmanın hipotezine uyarlanmıştır.

3.2.5 Araştırmanın Amacı ve Kısıtları

Uygulamaya konan vergi afları sadece parasal bir kaynak olduğundan kamu yönetiminde etkili siyasi politika olarak sürekli tercih edilmektedir. Vergi gelirleri bütçe içinde yer aldığından dönem cari işlemlerindeki dengeye vergi affından gelen artılar da etki etmektedir.

Vergi mükellefleri vergi ve vergisel işlemlerde eksikliğe düşmekle birlikte kast unsuruyla vergi suçu işleyerek ya da iştirak ederek maddi yaptırımlarla karşı karşıya gelebilmektedirler. Çalışma danışmanı eşliğinde hazırlayan öğrencinin görevli bulunduğu Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'na bağlı ankete katılan mükelleflerin çeşitli özellikleri incelenerek vergi idaresine bakışları, vergisel davranışları, mükellef hakları gözetimi ve affa ilişkin tepkileri ölçülmüş ve bu sayede vergi uyumunun hangi noktada olduğu ortaya konulmuştur.

Araştırmanın kısıtlılığı nicel yöntem uygulama sonucu sadece ilk olarak Eskişehir ilinde tek vergi dairesi sisteminin uygulanmasıdır. Pilot uygulama alanının da merkez ilde yapılması araştırmanın benzer ölçeklendirmelerinin geliştirilerek çalışmayı danışmanı eşliğinde hazırlayan öğrencinin görev yetki alanı içinde olan 4 mahallede yapılması araştırmanın sınırlılığını ortaya koymaktadır.

3.2.6. Veri Toplama Araçları

Araştırmadaki veriler anket uygulamasıyla elde edilmiştir. Örnekleme daha önce yapıp geliştirilen ankette vergisel kavramlar, vergiye ilişkin ödevler, vergi mükellefiyet ve Eskişehir Vergi Dairesi'ne dair bireysel sorular hazırlanmıştır. Ankette 5'li Likert tipinde "(a) Katılıyorum", "(b) Biraz katılıyorum", "(c) Kararsızım", "(d) Katılmıyorum", "(e) Kesinlikle katılmıyorum" şeklinde düzenlenmiştir. Anket soruları daha önce benzer şekilde ölçeklendirilen anket sorularının geliştirilmesiyle oluşturulmuştur. Ankete ilişkin bu soruların hazırlanmasında İpek, Öksüz ve Özkaya (2012), İtik vd. (2016) ve Koç (2019)'un çalışmalarından yararlanılmıştır. Bu sorular Uyanık (2019) tarafından yapılan anket çalışmasından uyarlanarak yeniden düzenlenmiştir.

3.2.7. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışma kapsamı içinde araştırılan hipotezler:

- Pandemi döneminde mükellefler vergi affı uygulaması beklentisi içindedir.
- Vergi afları ekonomide etkinlik göstermektedir.
- Mükellefin mevzuat bilgisi yetersiz olup vergi sistemi ile uygulanmakta olan vergi mevzuatı, vergi mükellefiyeti ve mükellefin vergisel davranışlarını etkilemektedir.
- Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı tek vergi dairesi uygulamasının vergi işlemlerinde etkinliği yeterlidir.
- Vergi işlemleri açısından vergi sistemlerin güncel hayata uyumsuz, vergisel işlemlere erişim kolaylığı ve web üzerinden yapılan işlemler yeterlidir.
- Mükellef haklarının gözetimi yeterli değildir.

3.2.8. Analiz ve Bulgular

Araştırmanın bu kısmında kapsamında yer alan mükelleflerin demografik özellikleri, geliştirilerek kullanılan ölçeklere ilişkin güvenilirlik analizi, faktör analizi sonuçları hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırma grubu mükelleflerin demografik özellikleri ve istatistiksel bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3: Demografik Özellikler

Cinsiyet	Sayı	Yüzde	Medeni Hali	Sayı	Yüzde	Kazanç Unsuru	Sayı	Yüzde	Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Erkek	98	65,3	Evli	80	53,3	Ticari	55	36,7	İlkokul	8	5,3
Kadın	52	34,7	Bekâr	70	46,7	SMK	18	12,0	Ortaokul	25	%16,7
Toplam	150	100	Toplam	150	100	Basit Usul	22	14,7	Lise	36	%24,0
Yaş	Sayı	Yüzde	Mülk Durumu	Sayı	Yüzde	Gmsi	Sayı	Yüzde	Ön Lisans	Sayı	Yüzde
20 yaş ve altı	11	7,3	Kira	108	72,0	Kurumlar Vergisi	14	9,3	Lisans	46	30,7
21-35	60	40,0	Kendi Mülkü	42	28,0	Ücret	9	6,0	Yüksek Lisans	15	10
36-50	41	27,3	Toplam	150	100	Diğer	20	13,3	Doktora	2	1,3
50-65	28	18,7	-	-	-	MSİ	3	2,00	Toplam	150	100
65 ve üstü	10	6,7	-	-	-	Toplam	150	100	-	-	-

Yukarıdaki Tablo 3'e göre;

- 1) Ankete katılan 150 kişinin %65,3'ü erkek, %34,7' si kadındır.
- 2) 7,3' ü 20 yaş ve altı, % 40'ı 21-35 yaş arası, % 27,3' ü 36-50 yaş arası, %18,7' si 50-65 yaş arası ve 6,7'si 65 yaş ve üzerinde olduğu,
- 3) 53,3'ünün evli, 46,7' sinin bekâr
- 4) %5,3' ü ilkokul, %16,7' si ortaokul, %24' ü lise, %12' si ön lisans, % 30,7'si lisans mezunu, %11,3' ü yüksek lisans/doktora mezunu olduğu,
- 5) %36,7'si ticari kazanç, %12'si serbest meslek kazancı, %14,7'si basit usul kazanç, %6'sı gayrimenkul sermaye iradı, %2'si menkul sermaye kazancı, %9,3'ü kurumlar vergisi, %6'sı ücrete tabi çalışanları, %13,3 diğer kazanç unsuruna sahip olduğu saptanmıştır.

Araştırmada kullandığımız ölçeklerin güvenilirliği için yapılan analizde güvenilirlik Cronbach Alfa katsayısı (α) ile ölçülmüştür. Cronbach Alfa katsayısı 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Değerin 0,80 ile 1 arasında olması anketin yeterince fazla güvenilir olduğunu göstermektedir. Yukarıdaki tabloda anketin genel güvenilirliği 0,833 olarak bulunmuştur. Bu oranla anket sorularının geçerliliğini bozan soru olmadığı sonucuna varılarak uyarlanmış anket soruları olduğu haliyle geçerlilik görmüştür.

Anketin güvenilirlik analizi sonrası geçerliliğini kanıtlama amacıyla 13 ifadenin bulunduğu ölçeğe faktör analizi uygulaması yapılmıştır. Analiz sonucu hesaplanan Kaiser-Mayer, Olkin (KMO) örneklem yeterlilik katsayısı 0,859 ve açıklanan varyans %59 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca faktör yapılarının anlamlılığının test edildiği Bartlet testi sonucuna göre ($p=0,01, p<0,05$) elde edilen boyut yapısal olarak anlamlılık ifade etmektedir.

Mükelleflerin vergi affı beklentileri ile bu çerçevede vergisel psikolojilerinin tanımlanması hedeflenen araştırmada doğal afetlerin varlığı ve olağanüstü olayların sirayeti ile artan mücbir sebep hali durumlarında artış gösterdiği tespit edilmiştir. Özellikle Aralık 2019 tarihi itibariyle Çin devletinde ortaya çıkan ve yayılması 3 ay gibi kısa zamanı bulan tüm dünya ülkelerini kapsayan yeni tip virüs Covid-19 pandemisinin küresel kriz oluşturması vergi affı beklentilerini, daha erken vergi affı uygulaması zorunluluğunu doğurmuştur (Loayza ve Pennings, 2020). Aşağıdaki tablo 4 ile tablo 16 arasında katılımcıların vergisel sorulara ilişkin Covid- 19 döneminde tepkileri ile Eskişehir ili vergi idaresi vergi idaresine ait sorulara cevaplarıyla hipotezlerin geçerliliğine anlamlılık getirilmiştir.

Tablo 4: Ülkemizde Uygulanmakta Olan Vergi Afları Ekonomi Üzerinde Etkenlik Göstermektedir

Etkenlik görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	74	47,3
Biraz katılıyorum	22	14,7
Kararsızım	27	18
Katılmıyorum	24	16
Kesinlikle katılmıyorum	3	2
Toplam	150	100

Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'na tabi mükellefler ekonominin genel düzeyinin şekillenmesinde ödedikleri vergilerin etki ederek vergilerin yön verici etkisinin olduğunu, bu şekilde ekonomik göstergeler ve vergi tahsilatları esneklikler gösterdiğinde bunların toplam vergi gelirlerine bağlanabileceğini düşünmektedirler.

Tablo 5: Vergi Uygulanabilen Her Alan Üzerinden Alınmalıdır

Vergi kapsamı görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	60	40
Biraz katılıyorum	31	20,6
Kararsızım	15	10
Katılmıyorum	28	18,7
Kesinlikle katılmıyorum	16	10,7
Toplam	150	100

Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'na bağlı mükelleflerin vergi sisteminde vergi yelpazesinin genel hattı ile daha fazla açılmasını öngördüğü kişilerin kazanç unsurları ve vergi ödeme durumlarının değişkenlik şeklinde mükellef düşüncelerine yansıdığı öngörülmüştür. Vergilerin uygulama alanı bulduğu her alana sızması kamu gelirlerini doğrudan artıran bir kaynak olsa da mükellef gruplarının özellikle 2020 yılı ile uygulamaya konan ve uygulama başlangıcı 1 Ocak 2022'ye ertelenen seyahat vergisi gibi vergilerin yürürlüğe konulmasını olumsuz yönde karşıladıkları tespit edilmiştir. Covid-19 tedbirli yeni yaşam standartlarının revize edilerek vergisel kaygının daha da şiddetli hal aldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 6: Vergi Kanunları Yaş, Cinsiyet Gibi Özelliklere Göre Yeniden Yapılandırılmalıdır

Vergilendirme Şekli görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	76	50,7
Biraz katılıyorum	27	18
Kararsızım	14	9,3
Katılmıyorum	23	15,3
Kesinlikle katılmıyorum	10	6,7
Toplam	150	100

Söz konusu araştırma konusuna ilişkin soruda verginin demografik özelliklere göre ayırım yapılarak yeniden yapılanmasına genel anlamda olumlu görüş verilmiş olup bazı kazanç unsurları farklılıklarından dolayı mükellefler fikir ayrılığı yaşamışlardır. Bu vergi mükellefiyetinin oluşmasında vergi sisteminin etkinliğini ortaya koymuştur.

Tablo 7: Kamu Geliri ve Hükümet Tasarrufu Olan Vergi Affı Referandum Şeklinde Uygulanmalıdır

Katılımcı vergi affı görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	81	54
Biraz katılıyorum	18	12
Kararsızım	17	11,3
Katılmıyorum	30	20
Kesinlikle katılmıyorum	4	2,7
Toplam	150	100

Katılımcıların yarısından fazlası vergi affı, SGK borçları ve bazı alacakların dönemsel olarak afların halk oylamasına sunulabileceği görüşünü savunmuştur. %20'lik kesim ise bu görüşe katılmamayı tercih etmiştir. Bunun nedeni ise insanların bunu kötü yönde menfaatlerine kullanmalarına ve affın amaç yönünün saptırılacağına inanmalarındır. Bunun sonucu aksayan kamu gelirinin gelecekte kendilerine daha misli yansıyacaklarını tahmin etmeleridir.

Tablo 8: Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı Personelinin Kalifiyesi Yeterlidir

EVDB hizmet memnuniyet görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	57	38
Biraz katılıyorum	22	14,7
Kararsızım	18	12
Katılmıyorum	37	24,7
Kesinlikle katılmıyorum	16	10,7
Toplam	150	100

EVDB personelinin genel olarak mükellef tarafından değerlendirilmesi istenildiğinde mükelleflerin bağımsız şekilde özgür iradeleri ile orta seviyede personel hizmet ve kalitesinden memnun olduğu, mükelleflerin hizmet ve taleplerinin yeteri kadar karşılanmasında vergiyle uyumsuzluklarının ya da değişen tek vergi dairesi sisteminde oluşan karışıklıklara yormaları

şeklinde değerlendirilmektedir.

Tablo 9: EVDB ve şubelerinin Yeri Ulaşılabilir Uygun Yerdedir

Ulaşım kolaylığı görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	17	11,3
Biraz katılıyorum	14	9,3
Kararsızım	11	7,3
Katılmıyorum	58	38,7
Kesinlikle katılmıyorum	50	33,3
Toplam	150	100

Tek vergi dairesi sistemine geçildikten sonra Eskişehir ilindeki vergi daireleri tek çatı altında toplanmış ve yeni vergi dairesi başkanlığı kompleks bina olarak vergi denetim kurulu ile ortak olarak yeni bina inşa edilmiştir. Bölgenin ulaşım ağı göz önüne alındığında daha yaygın tramvay hattının en yakın seviyede tercih edildiği binanın bulunduğu sokakta dolmuş ve otobüs hattı bulunmayışı mükelleflerin yeni vergi dairesinin yerinden memnun olmadığı %72'lik olumsuz görüş ile tespit edilmiştir.

Tablo 10: Eskişehir İlinde Uygulanan Tek Vergi Dairesi ve Vergi şubesi İşleyişi Hizmet Standartlarını Karşılamaktadır

Tek vergi dairesi sistemi görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	71	47,3
Biraz katılıyorum	15	10
Kararsızım	18	12
Katılmıyorum	31	20,7
Kesinlikle katılmıyorum	15	10
Toplam	150	100

Eskişehir ilinde 16.01.2015 tarihinde tek vergi dairesi uygulamasının yürürlüğe konulmasıyla il içindeki vergi dairesi müdürlükleri tek çatı altında toplanmıştır. EVDB merkez şube yönetimi ve gelir birimlerinin birleşmesi mükellef açısından farklı durumları meydana getirmiştir. İşlem yönergesi işleyişi ele alındığında tek çatıda toplanan gelir vergisi vergilendirme işlemleri ile sicil işlemlerinin farklı kat ve birimlerde olması işlem süresini uzatarak karışıklara yol açtığı düşünülse de genel açıdan bakıldığında mükelleflerin %47,3' yeniliğe yatkın bakış açısı ile olumlu görüş bildirdiği bu nedenle sistemin oturmasının zaman alacağı anlaşılmıştır.

Tablo 11: İnternet üzerinden kullanıma sunulan (E-devlet- gib.gov.tr – İnteraktif Vergi Dairesi) Vergi Erişim ve Hizmetleri Gnceldir

Çevrimiçi hizmet görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	69	46
Biraz katılıyorum	29	19,3
Kararsızım	18	12
Katılmıyorum	24	16
Kesinlikle katılmıyorum	10	6,7
Toplam	150	100

Mükelleflerin evinde, içinde hatta yolda yürürken cebindeki telefonundan vergi ile ilgili işlem

ve sorumluluklarını yerine getirme kolaylığı günümüz elektronik sistemlere entegre edildiği ve kolaylık sağladığı görüşü kabul görmektedir. Mükelleflere internet üzerinden web aracılığı ile sunulabilecek hizmetlerin genişletilmesi araştırmada mükelleflerin çoğunun yine vergi hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmasından memnun olduğu tespit edilmiştir. Daha köklü ve daire içi işlemlere alışkın yaşça büyük olan mükellef grubunun ise yüz yüze vergi işlemlerini tercih ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 12: Őikâyetlerime ve Vergi ile İlgili Sorunlarıma VİMER (Vergi İletişim Merkezi) Aracılığı Çözüm Bulmaktayım

Őikâyetlere karşı iletişim merkezi görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	62	41,3
Biraz katılıyorum	3	20
Kararsızım	23	15,3
Katılmıyorum	27	18
Kesinlikle katılmıyorum	8	5,3
Toplam	150	100

Mükelleflerin vergi ilgili işlem ve esasları kapsayan vergi dairelerindeki karşılaştığı sorun ve Őikâyetlere karşı Gelir İdaresi Başkanlığı'na bağlı VİMER'e başvuruları ve çağrılarının yarısına yakın oranda olumlu karşılandığı sonucu kabul görülmektedir. Mükelleflerin daha çok kurum içindeki idari kadro yetkililerine silsile yolu takipli şekilde problemlerine çözüm aradıkları ya da CİMER'e oldukça sık başvuru yaparak Şikâyetlerine çözüm aradıkları ifadelerinden tespit edilmiştir. Buradan mükellef haklarının gözetiminin kabul edilebilir düzeyde gözetildiği tespit edilmektedir.

Tablo 13: Vergi Kanunlarında Değişikliğe Gidilerek Yeniden Daha Anlaşılır şekilde Değiştirilmelidir

Mevzuat açıklığı görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	85	56,7
Biraz katılıyorum	21	14
Kararsızım	19	12,7
Katılmıyorum	20	13,3
Kesinlikle katılmıyorum	5	3,3
Toplam	150	100

Mükelleflerin yarısından fazlası mevzuat sadeliği ve değişimi savunarak vergi kanunlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarılmıştır. Araştırma neticesinde hipotez sınamasında mükelleflerin vergi kavramlarının açıklığını anlayamadıkları mevzuatın değiştirilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Tablo 14: Mükellefiyete Girişte Zorluklar Vardır

Mükellefiyet kaydı görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	62	41,3
Biraz katılıyorum	22	14,7
Kararsızım	14	9,3
Katılmıyorum	36	24
Kesinlikle katılmıyorum	16	10,7
Toplam	150	100

Ülkemizde mükellefiyete giriş için genel şartlar bulunmamasından yola çıkılarak oluşturulan

sorumuzda mükellefiyete giriş aslında kolay olmasına karşın mükellefiyetle doğan diğer resmi işlemlerin mükellefiyeti zorlaştırdığını katılımcıların %41,3'ü tarafından savunulmaktadır. Mükellefiyet açısından bakıldığında kalan %58,7'lik kısmının aslında bu görüşe katılmadığı sonucunu ortaya koymuştur.

Tablo 15: Vergi Usul ve Esaslarını Herkesin Bildiği Kabul Edilebilir

Mevzuat bilgisi görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	44	29,3
Biraz katılıyorum	23	15,3
Kararsızım	12	8
Katılmıyorum	51	34
Kesinlikle katılmıyorum	20	13,3
Toplam	150	100

Vergi kanunlarının karmaşıklığının yanında mevzuata hâkim olan kesimin alt seviyelerde olduğu görüşü kabul görmektedir. Bu mükellefin vergi ödev ve işlemleri yerine getirirken yanılma ve hatalara daha çok düştüğü tespit edilmiştir. Kanunda eski dili içeren terimlerin varlığı, mükellef açısından bugünün Türkçesiyle anlaşılması tespit edilmiştir Söz konusu kanuna atfen “Garameten, niyabaten, tarhiyat, amme, salınma, tazyik” gibi kelimelerin günümüze eş değer sözcüklerle düzenlenerek daha anlaşılabilir olması gerektiği bu nedenle vergi mevzuatının mükellefiyeti olumsuz etkilediği görüş ortaya çıkmıştır.

Tablo 16: Elektronik Ortamda Defter Tutma, Elektronik Fatura Uygulamaları Vergi İşlemlerinde Kolaylık Sağlamıştır

Elektronik uygulama görüşü	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	73	48,7
Biraz katılıyorum	31	20,7
Kararsızım	13	8,7
Katılmıyorum	26	17,3
Kesinlikle katılmıyorum	7	4,7
Toplam	150	100

Günümüz dijital sistem üzerinden vergi işlemleri kolaylığı ile interaktif mükellefiyet yapısının oluşması sonucu mükelleflerin vergi dairesinde vakit harcamasını minimum seviyede tutmak, çevrimiçi hizmet ve işlem marjını daha geniş havuza yaymak için web üzerinden sağlanan hizmet değerlendirmesi mükelleflerin vergi alışkanlıklarına göre farklılıklar göstermiştir. Serbest mali müşavirlerin iş yükünü azaltan ve kâğıt israfını azaltan elektronik ortamda beyan ve fatura gibi düzenlemeler hem evrak artışı ile dosya katmanının şişmesini önlemek hem de saklama kolaylığı sağlamak amacıyla hızlı ve zahmetsiz hizmet ortaya çıkarmıştır. Mükellef gurubunun %48,7'si yeni uygulamadan memnun görünse de azınlık kesim yanlış veri girişi, sistem karmaşıklığı, beyan hatası ve gizlilik ihlali gibi nedenlerle bu görüşe olumsuz bakmışlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Vergi, çağlar boyunca cebir, belirli kural, yasa gibi dayanaklara bağlanılarak toplanmıştır. İnsanlığın sürdürülmesi için ayrılmış toplum yapılarının temelinde var olmaya devam edecek vazgeçilmez bir gelir kaynağı olarak farklı adlarla yetkili idare ve merkezlerce vergi alınmasına devam edilecektir.

Vergi afları dönemsel olarak mümkün oldukça uygulamaya konulmuş olup bugün günümüzde vergi affı beklentisi kararlılıkla devam etmektedir. Dünyanın gözünü çevirdiği salgının global düzeyde devletlerin mali ve sosyal yönlü çöküşüne yol açacağı tehdidi beraberinde çok büyük sağlık önlemlerini ve ekonomik tedbirlerin alınmasını gerektirdiği durum ortaya çıkmıştır. Sıklıkla başvuru alan vergi affı olağanüstü dönemi işaret eden içinde bulunduğumuz dönemde ivedilikle alınması gereken bir tasarruf uygulaması olmuştur. Sadece tasarruf olmayan uygulama negatif vergi uygulamasına benzer şekilde örnekleri doğurmuş, teşvik erteleme, dönem atlatma ve sübvansiyonlar vasıtasıyla mükellef için destek hareketi başlatılmıştır.

Vergi afları ve mükellef üzerine etkisi: Eskişehir ili örneğine ilişkin yapılan anket değerlemesine bağlı ortaya çıkan sonuç ve öneriler;

- Eskişehir ilinin bulunduğu konum ve yapı nedeniyle vergi gelirleri açısından önemli kaynaklara sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu hususlar göz önüne alındığında vergi gelirlerine katkısı iç bölgelere göre daha fazladır.
- Vergi istikrar ve güç göstergesidir. Vergi uygulandıkça beraberinde vergi affının olması kaçınılmaz olacaktır. Mükellef artan yüklerle birlikte vergilendirme otoritesinin gücüne karşı direnip hak talep edecektir.
- Eskişehir'deki vergi affı beklentisi yüksek seviyelerde olup mükelleflerin tahakkuk eden borcu bu seviyenin oluşumunda etkilidir. Kısa dönemde af ve yapılandırma beklenmesinin ana nedeninin ekonomik daralma, döviz esneklikleri ve Covid-19 pandemisinin yıkıcı dalgalarından kaynaklandığı tespit edilmiştir.
- Eskişehir ili vergiye uyumlu mükellef bakımından değerlendirildiğinde mükelleflerin uyumunun göz ardı edilemeyecek kadar yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir. Bu uyum Eskişehir'deki vergi gayreti ve vergi kapasitesini etkilemektedir.
- Eskişehir'deki vergi mükelleflerinin eskiden beri devam eden vergisel alışkanlıklarının olduğu, tek vergi dairesi ve şube sistemine adapte olmakta zorluklar yaşadığı tespit edilmiştir. Buna etken ulaşım ağı ile kompleks bina yapı yerinin birbirinden uzak oluşu öne sürülmüştür.
- EVDB mükellef davranışlarının genel olarak vergide dışsallık oluşturmadığı ve mükelleflerin vergiyi yansıtma çabasında bulunmadıkları tespit edilmiştir. Mükelleflerin bazı olumlu ve olumsuz görüşleri yansıtmalarının nedeninin vergisel işlemler sırasında karşılaştıkları sorunlara bağladıkları tespit edilmiştir.
- Mükelleflerin yeni vergilere çarpık görüş oluşturdukları, genel anlamda bazı vergilere duyarlı oldukları gözlenmiştir. Buna karşın elektronik sistemler ve elektronik uygulamalar ile sunulan hizmetleri çağın gerekliliklerine uygun seviyede buldukları tespiti yapılmıştır.
- Olağan üstü durumların yaşanması tımdengelim şeklinde değerlendirildiğinde il bazında sonuçlara kadar inilerek standart dışı uygulamalar ekonominin ağırlığının bireysel şekilde hissedilmesinin ötesinde sonuçlar doğurmuş bu sonuçlarda politik araç vergi ertelemeleri ve benzer uygulamaların sıklıkla uygulanacağı sonucunu ortaya çıkarmıştır.
- Mükelleflerin vergi mevzuatındaki sorunlara çözüm bekledikleri, vergi teşvikleri ve desteklerin artırılması yönünde tutum izledikleri tespit edilmiştir.

- Vergide dijitalleşmeye yakın mükellef kitlesi vergi ödev ve sorumluluklarının ülkenin içinde bulunduğu koşullara göre düzenlenmesini talep etmektedirler.
- Vergi sistemindeki etkilerden dolayı vergi aflarının adaletsizliğe yol açtığı tespit edilmiştir.
- Vergi sisteminin vergi üzerinde etkili olmasında değişikliğe gidilmesi ve interaktif vergi mükellefi açısından haklarının daha önemli seviye ele alınarak geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Görüş ve çıkarımlardan vergi afları mükellefi vergisel her davranış ve yükümlüklerde etkileyerek vergi kültürünü değiştirebilmekte vergi adaletsizliğine yol açabilmektedir. İl bazlı farklılıkların vergi uygulamasında farklılıklar yapabileceği ön görülmektedir. Vergi aflarının temelinde vergi sistemi ve vergi idaresinin yaklaşımı önemlidir. Ekonomik durumlar ve olağan durumlara bağlı vergi afları ve kapsamının geniş tutulmasının mükellefe kolaylık sağlayacağı ve vergiye uyumu arttıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Akgün, D. (1994), *Vergi Affının Vergi Gelirlerini Arttırma ve Vergi Adaletindeki Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Aksümer, E. (2014), *Vergi Mükelleflerinin Haklarını Koruma Derneği*, 1 Aralık 2014, <http://www.vmhk.org.tr/gecmisten-gunumuze-vergi-aflari-vesonuclarinin-degerlendirilmesi/>

Alm J., Jackson, B. R. ve Mckee, M. (1992), Explaining the Determinants of Taxpayer Compliance with Experimental Data. *National Tax Journal*, Volume:45, No:1, 23-37.

Arıkan, Z., & Yurtsever, H. (2004)., Türkiye'de Mali Affın Nedenleri ve Sonuçları-I. *Yaklaşım Dergisi*, 136, 60-64.

Armağan, R. (2009), Vergi Uyuşmazlıklarının Yargı Sürecinde Çözümü: Isparta İli Özelinde Bir Değerlendirme. *Maliye Dergisi*, 156, 199-218.

Aygün, R. (2012), Vergi Afları Ve Vergi Uyumuna Etkisi. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 369, 88-92.

Awan, M.S., & Waqas, M. (2011), Are Pakistani Consumers Ricardian? *Economics and Business Review*,13(3), 161-177.

Barro, R. J. (1989), The Ricardian Approach to Budget Deficits, *The Journal of Economic Perspectives*, 3(2): 37-54.

Cummings, R. G., Martinez-Vazquez, J., McKee, M., & Torgler, B. (2005). *Effects Of Tax Morale On Tax Compliance: Experimental And Survey Evidence* (No. 2005-29). Crema Working Paper.

Çetin, G. (2007), Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerine Etkisi, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:14, Sayı:2, 171-187.

Droll, D. M. (1984), Forgiveness. Theory and Research. Unpublished Doctoral Dissertation, University Of Nevada, Reno.

Durmuş, G. K. (2013), *Türk Vergi Hukuku'nda Vergi Borcu İle Cezalarını Ortadan Kaldıran veya Hafifleten Nedenler: Vergi Affı Uygulaması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Er, S. (2010), Varlık Barışı Kanunu ve Kod Listesi Uygulamasının Vergi Adaleti ve Uyumuna Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı:2, 261-278.

Esmein, A. (1921), *Éléments De Droit Constitutional Français Et Comparé* (Cilt 1). L. Tenin.

Hasseldine, J. (1998), Tax Amnesties: An International Review. *Bulletin for International Fiscal Documentation*, Volume:52, No:7, 303-310.

Hieronymi, P. (2011). XIV-Reasons For Action. In *Proceedings of the Aristotelian Society* (Vol. 111, No. 3_pt_3, pp. 407-427). Oxford, UK: Oxford University Press.

İpek, S., Aktaş, E., & Kaynar, İ. (2012), Demografik Faktörlerin Vergi Affına Bakış Üzerindeki Etkileri: Trakya Bölgesinde Ticari Kazanç Elde Eden Yükümlülere Yönelik Bir Uygulama. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt:62, Sayı:2, 79-98.

İpek, S., Öksüz, M., & Özkaya, S. (2012), Considerations Of Taxpayers According To Situation of Benefiting From Tax Amnesty: An Empirical Research. *International Journal of Business And Social Science*, 3(13), 95-101.

İtik, Ü. M., Demir, M., Demirgil, B., & Deniz, Y. (2016). Vergi Dairesi Personeli Açısından Vergi Aflarının Etkinliği: Sivas İlinde Bir Araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(2), 275-302.

Karatay, Ö., & Karatay, A. (2011), Türkiye'de Vergi Afları ve 6111 Sayılı Kanunun Değerlendirilmesi: Bayburt İli Örneği”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt:3, No:2, 181-190.

Kargı, V. (2011), Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Gelirlerine Etkisi, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:13, 101-115.

Kellner, M. (2004), Tax Amnesty 2004/2005-An Appropriate Revenue Tool?. *German Law Journal*, 5(4), 339-346.

Keyman, S. (1965), *Türk Hukukunda Af (Genel Af-Özel Af)*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Ankara.

Koç, Ö. E. (2019). Mükelleflerin Vergi Aflarına Bakışı: Çorum İli Üzerine Bir Araştırma. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 160-174.

Laurin, K., & Plaks, J. E. (2014). Religion and Punishment: Opposing Influences of Orthopraxy and Orthodoxy on Reactions to Unintentional Acts. *Social Psychological and Personality Science*, 5(7), 835-843.

McKenzie, M. (2010), Tax Payback, *Smart Business Columbus*, 18(6), 1-28.

Loayza, N. V., & Pennings, S. (2020). Macroeconomic Policy in The Time Of Covid-19: A Primer For Developing Countries.

Mumford, A. (2015), Tax Complexity, Tax Salience and Tax Politics. *Social & Legal Studies*, 24(2), 185-201.

Prena, G. D., Kustina, K. T., Dewi, I. G. A. A. O., Putra, I. G. C., & Krisnanda, R. A. (2019), Tax Sanctions, Tax Amnesty Program, and Tax Obligation Placement Towards Compliance Report On Corporate Taxpayers. *International Journal of Social Sciences and Humanities*, 3(1), 26-35.

Ritsema, C. M., Thomas, D. W., & Ferrier, G. D. (2003, June). Economic and Behavioral Determinants Of Tax Compliance: Evidence From The 1997 Arkansas Tax Penalty Amnesty Program. In *IRS Research Conference*.

Robert, P., Rey-Debove, J., & Rey, A. (1993), *Le Nouveau Petit Robert* (No. BOOK). Le Robert.

Saragih, J. S. (2020), The Effect of Taxation Knowledge, Fiscus Services And Taxation Sanctions On The Implementation of Tax Amnesty Programs With Taxation Socialization As Moderating Variables In Tax Office (Kpp Pratama) Medan Polonia. *International Journal of Public Budgeting, Accounting And Finance*, 3(1), 201-214.

Savaşan, F. (2006), Vergi Afları: Teori ve Türkiye Uygulamaları (“Vergi Barışı” Uygulama Sonuçları). *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 41-65.

Smith, H. J., Tyler, T. R., Huo, Y. J., Ortiz, D. J., & Lind, E. A. (1998), The Self-Relevant Implications of The Group-Value Model: Group Membership, Self-Worth, and

Treatment Quality. *Journal of Experimental Social Psychology*, 34(5), 470-493
Matters: A Test of The Psychological Dynamics of The Group Value Model, *Journal of Personality And Social Psychology*, Vol. 70, No: 5, 470-493.

Soyaslan, D. (2001), Af, *Anayasa Yargısı Dergisi*, C:18, 412-436.

Suyanto, S., Intansari, P. P. L. A., & Endahjati, S. (2016). Tax Amnesty. *Jurnal Akuntansi*, 4(2), 9-22.

Şahin, M. (2016), Efficiency Problem of Tax Applications İn Turkey. *The Journal of International Scientific Researches*, 1(3), 26-42.

Şeren, G. Y. & Dedebeğ, E. (2013), Yeni Varlık Barışı (6486 Sayılı, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), *IAAOJ International Anatolia Academic Online Journal*, www.iaaoj.com, 12.10.2015, 3-23.

Taşkın, Y. (2010), Vergi Aflarının Hukuki Niteliği ve Gereğçeleri, *Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 122-128.

Tekbaş, A. (2010), Vergi Kanunlarının Tabi Olduğu Anayasal İlkeler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, 123-191.

Tyler, T.R., Peter D., & Heather S. (1996), Understanding Why The Justice of Group Procedures Matters: A Test Of The Psychological Dynamics of The Group Value Model, *Journal of Personality And Social Psychology*, Vol. 70, No: 5, S. 913-930.

Uluatam, Ö. & Methibay, Y. (2001), *Vergi Hukuku*, İmaj Yayıncılık, Değişik Dördüncü Baskı, Ankara.

Uyanık, A. (2019), Vergi Bilinci ve Vergiye Gönüllü Uyumun Vergi Gelirlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi, *Maliye Dergisi*, (177), 354-386.

Voosen, E. (1929), *Revue D'histoire Ecclésiastique; Louvain* Vol. 25, *Iss. 4*, 747.

Tax Amnesty in Turkey and its Effect on the Taxpayers: A Study on the Province of Eskişehir

Erdem AYDEMİR

Abdullah Burhan BAHÇE

ABSTRACT

Tax revenues are an important source of government funding. Therefore, the regulation of tax laws in Turkey is important for the tax administration. The tax amnesties applied in many periods have made the taxpayers' perspective on tax, adapting to the tax system and the motivated tax morale in the country through various filters. In the study, information will be given about the effects of tax amnesties on the economy, law and society, the view of the tax amnesty of the taxpayer group in Eskişehir, the measurement of tax information, the expectations of the taxpayer during the epidemic, the effects of the tax amnesty, the expected new tax amnesty, the protection and supervision of taxpayer rights and the functioning of a single tax office. In this context, the regional effects of tax amnesty were targeted by trying to prove the tax reaction on the taxpayer.

Keywords: *Tax, Tax Amnesty, Taxpayer, Eskişehir Province.*

Jel Codes: H24, H26, H30

